

השער החמישה עשר

בעניני דחמה ומהותה. ומוצא תנוכתה :

אמר בן המלך החל בעזר אלהיך ללמדני. ולהשכלני. דעת ומזמה. והודיעני מה היא החכמה. אמר הנזיר מה זה הקשית לשאול בני ומה יקרו דבריד ומה נפלאו. כמה מהחכמים שוטטו למצוא שאלתך ולא מצאו. אך מאשר שמעתי אשמיע כמו כן אזניך. ואתה בין תבין את אשר לפניך. דע כי אמרו החכמים באמת ונכון. כי הקול הוא לחכמה גוף ומכון. והחכמה לדבור נפש ורוח. וכמו גוף האדם יתכבד ויתעלה בעוד רוח חייו באפיו. ככה דבר החכמה הוא מעולה במקומו נשא במדרנתו מכל אנפיו. ומנצה לשטן וכל סיעתו. סביא יושר בעולם הזה והוא עד נאמן לעולם הבא לנעימתו. ואין כח לו להתחזק לפני דבר החכמה. כאשר לא יוכל הצל לעמוד לפני זריחת ההמה. ואין כח באדם לרדת בעומק החכמה. כמו שאין כח בעינים להביט בעין השמש. ואולם יקחו ממנה מה שיהיה כח לבם ושכלם כמו שיקחו מאור השמש מה שיהיה כח ראותם. ויורו על עניניהם וצרכיהם. אם כן החכמה היא כמלך הנסתר בארמנה יי. הנודע במצותיו. וכמעין אשר רבו מימיו וצפון מקורם. וכבוכבים אשר יעשו כם. מי שלא ידע ארכם ורחבם. אבל היא עצומה ונכבדת מכל זה אם כן היא באמת מפתח האוצרות היקרות. המושכות בעליה במעלות הטהורות. היא כמים אשר שותיו לא יצמאו לדור אחרון. והוא האור אשר יפזר החשך והעורון: וישא משלו שיר קשור וראוי ומורכב ע"ס יחד ושתי תנועות ויחד ושהי תנועות בדלת וכן בסוגר :

<p>א דבר חכמה וסודותיו וחקותיו ותורותיו כמו מקד אשר נסתר אבל נודע במצותיו וכמעין אשר יפויץ ויסתרו מקורותיו וכשמש אשר יגבה ויודעו הליכותיו דעו כי הוא כמו מים אשר לא יצמאו שותיו והוא האור יפיצון כל ענן חשך מאורותיו יהוא</p>	<p>(א) דבר חכמה וגו' כוא כיו מלך אשר יושב במסתרים ועכ"ל נודע שיש מלך מחמת מלוה על המדינה כמעין אשר המור כוא נסתר ועכ"ל ניכר שיש עם מעין מחמת המים אשר ספילו חילם וכשמש אשר כוא גבוה מאד ואין אדם רואה את השמש ועכ"ל מכת הזריחה כוא ניכרת כמו כן כוא בחכמה אף באין אדם רואה לוקה ניכרת :</p>
---	---

בן המלך והנזיר

וְהוּא דֶרֶךְ מָאד יִשְׂרָאֵל

וְשָׁלוֹם כָּל נְתִיבוֹתָיו :

אמר בן המלך החכמה אשר ספרת מכחה ונבורתה בלי כחר. מדוע לא הועיל לכל בני אדם יחד :

אמר הנזיר יען כי החכמה היא כשמש הנראית כשתזרח על העינים תחלק בין האנשים לשלש מדרגות :

המדרגה הראשונה הם האנשים הדי הראות והם אשר יבינו דבר החכמה ויוכלו לשאת משאיה. וידעו מוצאיה זמובאיה. יעלו במרום הדריה. ויחפשו כל חדריה. ויעברו בין בתריה. ואחר כן ישימו ימיהם במעשיה. אשר ישיב נמולם בראשם. וה' שם :

והמדרגה השנית הם האנשים חולי העינים ואין כח בהם. והם אשר תברח החכמה מלבם. כמו שיברח השמש מחלשי העינים. ואשר יש בהם בת מלך ודומיהם :
והמדרגה השלישית הם העורים והם חולי הלבבות אשר תקצר דעתם ויחלש שכלם הטוב והרע והאמת והשקר יהיה שוה אצלם כאשר יהיה אור הלילה והיום שוה אצל העורים. צלמות ולא סדרים. אשר לא יראו אור מישור. ולא ידעו אי זה הדרך ישכון אור :

אמר בן המלך ואיך ובמה ישיג האדם החכמה. אמר הנזיר דע כי אמרו החכמים כי מאמר החכמה תמיד הוא זה. מי שיבקשני תמיד ולא ישאני על שכמו. יתנהג במדות הטובות ואז אהיה עמו : וישא משלו ויאמר

יֵד קשור ועובר ומורכב ע"מ יתר ותנועה ויתר ושתי תנועות ויתר ותנועה ויתר ושתי תנועות בדלת וכן בסיגור :

מִבְּקֵשׁ הָיָה קְמָאד שְׁפַל לֵב שְׁפַל רוּחַ (א) אלו כן דבר כתיבתי
וְאֶעֱלֶה בְּנֹדְרָקָךְ וְאֶשְׁקוּט וְאֶנְוֶה • מִנְקֵשׁ לְכִיּוֹת מֵאֵד שְׁפַל
אֲנִי אֹדֶה־בִּי אֶהָב וְאֶבְחַר נֶכְהָ לֵבָב
וְאֶמְאֵס בְּלֵב שׁוֹבֵב וְרָשָׁע וְיִם רוּחַ • כוּם וכו' :

אמר בן המלך בעיני מאד יקר ונבר. התחשוב ששמע אבי ממנה דבר. אמר הנזיר לא אחשוב ששמע ממנה שמע יטבע בלבו. מפני כי רוב האנשים הקרובים אליו במסבו. יא היה להם אפילו חלק קטן מדבר החכמה. אך היו כלם דומים לחיה ולבהמה. ברב הכעס והנאות והמרמה. והלילה לי לדמותם אליהם. אבל יש לבהמות יתרון גדול עליהם. מהם במלאכה ומהם בנבורה. ומהם בנדיבות ומהם בערמה. אולם במלאכה ובתקון הציור ועשית הצורה העגולה בכל ציוריה. ובמיני מלאכותיה. כמו מיני העכביש אשר אין להם בעולם שיעשה כמעשיהם ויארונג אריגתם הסדורה. ברוב השווי והמדה הישרה. וכדבורים הבונים טירותם והיכליהם וחדרי הדריהם

חדריהם . אשר ילאה כל אדם מעשות כהם . וזולתם רבים
 משאר מיני החיות . ואולם בגבורה ובתחבולה כאריה וכנמר
 אשר יירא האדם לגשת . הרחק כמטחוי קשת . וכן כל שאר
 בעלי חיים היה להם יתרון רב עליהם בשאר הכחות הנשמיות
 טכח הראות כמו הפרס אשר יראה ממרחקים . ומכח
 השמע כמו הסוס אשר מרחוק ירית המלחמה ודומיהם . ואולם
 מדת הנדיבות נמצא רב בשאר בעלי חיים . עד אשר נשאו
 החכמים משליהם עליהם ואמרו . פלוני יותר גבור מהזכוב
 שישכון וינוח על אף המלך ועל שפת האריה . או יותר כילי
 מהנמלה . או יותר נדיב מהתרנגול אשר לא יאכל עד אשר
 יקרא חבריו ונשיו . ואמר המשורר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"מ ב' תנועות ויתד וב' תנועות ויתד וב' תנועות
 ויתד בדלת ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושלוש תנועות בסוגר :

(א) הנה לנוש נכל הסיי א בוש מפעליך אנוש נבך ואך
 בוש מן פעליך מעשיך
 חלק ואל חלק ככל פנה אחרי
 להסתפר מנני אדם וראה
 מאכל מהתרנגול ונדבתי
 וכן וכו' :

תהיך באכךך אחרי פך פנה .
 שור מאכל גבר ונדבתיך
 לראשך נתן לשכוי בינה .

ואולם בערמה ובעזות כבר אמרו החכמים במשליהם פלוני
 יותר עז מארי או יותר ערום מהשועל . ואמרו בני
 הזהר שלא תהיה דגמלה יותר משכלת מכך שתכין פקין מזון
 החרף : בני הזהר שלא יהיה התרנגול יותר זריז מטך שהוא
 מעוררך בבקר ואתה ישן . וכאלה רבים . והלא תראה אתה
 בן המלך כי רעי אביך וחבריו היו יותר פחותים במעלה
 מבהמות והחיות ובאמת על דומיהם אמרו החכמים בזכרם כי
 שאלו לחכם אחד ואמרו מה הטוב הגדול שיצטרך האדם
 להמוד לו . אמר השכל יהיה בצלו : אמרו לו ואם נמנע מלבו .
 אמר המוסר יכבד בו . אמרו לו ואם נמנע מעמו . אמר הממון
 יכסה בו מומו . אמרו לו ואם נמנע מאסמיו . אמר מדורה
 גדולה תשרף בשרו ועצמו . חרפת עצמו וכל יודעיו עמו :
 ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות
 ויתד בדלת ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושלוש תנועות בסוגר :

(א) אחס האדם סכוא סכין
 הכל דרוש לקנות שכל
 וכו' וכו' ואם לא תמלא
 ידך לביות מובכל אז קנה
 מוסר תקבל מוכחה וגם
 דזה המלא בייב אנשי אהבה
 ואם נכ מואם קלרס ידך
 אזי תנס חיל בלדקס וכה
 פכרר זום הנפש אשר עד
 הנפש - נוחלת אונת ואם
 נכ דוחת לא ששמע אז הלוכ
 קבר וכו' :

א דורש שכון תבך קנה שכל וכו'
 ידך בךך חמדה תהי מושקת
 אם לא קנה מוסר וכו' קעד בטוב
 נחלת מתי אהבה תהי נוחלת .
 אם לא קנה חיל ואולי בו תכם
 מום נפשך הנחלקה אוקת .
 אם לא תצוב קבר ובימינה קחה
 האיש והעצים והמאבדת .

אף אני אומר כמוהו כי אלו נשרפו אז הרחיב השם להם
 ילאביך ואם אולי היה בהם אחד או שנים אודים מוצלים
 מאשם הגדולה העלימו הדבר ולא הגידו לו :

השער הששה עשר

האמונה אחר הנסיון . כפלגי מים בציון :

ויאמר בן המלך ולמה התרשלו ממנו השרידים ההם ולא
 הצילוהו מפח מוקשו הגדולה והחזקה . אמר הנזיר
 אחשוב כי הניחוחו לאחד משני דברים . או לפחדם ממנו
 ויראתו . או לחמלתם עליו ואהבתם אותו בעת בחרתו .
 ורצו לענגו בעת ההיא עד אשר נתקשה לבו לעשות חנף
 ולדבר תועה . ולא היה להם עצה להשיבו מדרכו הרעה .
 ואילו היה מהם אחד שיסכן בנפשו לאהבתו אולי היה מציל
 אותו ממבוכתו . כאשר קרה לאחד מהמלכים עם משנהו .
 אמר בן המלך ואיך היה . אמר הנזיר אמרו על מלך אחד
 שהיה משכיל ובעל לב נבון והיה עובד גלולים והיה לו משנה אשר
 שמע מדברי החכמה ומשליה . ומתאבק בעפר רגלי בעליה .
 אוהבם ועובדם בכל לבבו . והיה מגלה למלך כל סודותיו ועניניו .
 כאשר ידבר האיש אל אחיו הנאמן מלבד דבר חכמה ואמונה
 אשר לא היה מזכירה לפניו . כי היה ירא מפניו . בדעתו
 אותו נפתח אחרי הבלי האלילים ואמונתם . ונמשך אחרי
 שקרותם ופחזותם . והיה המלך כמו כן מעלה אותו על נסתרו
 ומצפוניו . לא היה מכחד ממנו דבר מעניניו . ועמדו על זה
 כמה זמנים והאריכו אלה הענינים ימים ושנים . ובכל עת
 שהי' רואה המשנה את המלך כורע ומשתחוה לגלולים . נתמלא חמה
 ויגון ואנחה . ובכל יום ויום המשנה היה מתיעץ עם כל אוהביו
 נאמניו וקרוביו . אם ידבר באזני המלך דברי מוסריו ותוכחותיו .
 כי היה דברו בכליותיו . כאש עצור בעצמותיו . ויאמרו לו
 כל ידידיו ובעלי בריתו . ומכיריו ואנשי עצתו . השמר לך
 מחוץ ומחדר . פן תפרוץ הגדר . לדבר למלך מה שיעציבהו .
 אלא מה שיניח דעתו וישמחהו . כי המלך לא ינחם מעשות
 דבר לאיש . ואם גדלה מדרגתו אליו לא יחוש ולא ירגיש .
 ועליו לא יהמה וישאג . לא יבאב ולא ידאג . אם המית
 ואב הרג . וזה לרוב מה שיש אצלו ממיני השמחות . ועניני
 ההנאות : ואמר החכם שלשה אין להם אמונה . והם הרשות והים
 והזמן . ואמר אחר קרבת הגדול כלבוש אם הוא קצר יגלה
 הערוה . ואם הוא ארוך יכשל בו : ואמר המשורר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"ם שתי תנועות ויתד וארבע תנועות ויתד ושתי תנועות
 בדלת וכן בסוגר :

גִּדּוֹל כְּמוֹ מְלָבוֹשׁ אִם קָצְרוּ שׁוּלָיו
 נִלְקָה כְּנָף לֹבֵשׁ אוֹתוֹ בְּמִקְהָלוֹ .

או

תקרב פנמך אל סגדול
 בדך כממולע כי קרבותו
 כוא כמו מבוש אם שולי
 כנגד כמס כגרים אז יתגלס

בן המלך והנזיר

עץ פרוחו אשר ילביש אותו
במון קהל ואם יסיו ארובים
יותר מדלי או רגליו ילכדו
בהם ויפול והדרך הממוצע

כוח טוב למנוח כמו כן כוח קרנף כגדול

ער כן כשיוסיף לך קורבה . הוסף לו כבוד ויראה רבה .
והיה המלך ההוא עם מה שהיה מהשחתת אמונתו .
איש מיושב בדעתו טוב במדותיו . ישר במנהגותיו . אוהב
ומקרב את הבריות . הוטל על עמו בגלוי ובנעלם . משתדל
לישרם ולהועילם :

ברירה ההוא נדרה שנת המלך ויאמר למשנה כפעם בפעם .
הבה נא ונלך שנינו בעיר בטח ונשמע מה בפי
העם . ונראה מנהגיהם . ומה מעשיהם . בחדרי משכביהם . וילכו
וישוטטו בכל המדינה לארכה ולרחבה עד אשר באו אל רחוב
אחד אשר נקרא שער האשפות כי שם היו כל אנשי המדינה
משליכין ומקבצין הדומן והאשפה אשר בתוכם עד אשר נעשה
מהם מקום גבוה מאד . ויהי הם הולכים ומביטים אל המקום
ההוא ויראו בתוכו כדמות להב אש מאיר ומתנוצץ . ויאמר
המלך נסורה נא ונראה מדוע הדומן בוער באש כי איננו לבטלה :
זבלי ספק יש בו סבה ועלה . וילכו הלוך וקרוב עד אשר הגיעו אל
מקום האור . וימצאו שם חור . ובפנים בית כדמות מערה . נקבו
איש עני ואביון לקחו מכון לשבתו לו ולאשתו : וישמע משם
קול שירה . וקול רעש זמירה . קול רנה וצהלה . קול חתן
וקול כלה . ויביטו מן האור . ויראו איש כעור בצורתו . משונה
במראהו ובדמותו . לבוש בלויי סחבות אשר מצא בתוך
הדומן והוא מוסב בהסבתו אשר הכינה לו אשתו מסבת
האשפה ויערכו כמו כן ממנה שלחן תמיד עליו פתותי לחם
ונזיד ולפניהם כד חמר ומלא יין חמר . ובין ידיהם תף
וחליל וכל מיני זמר . ואשתו היתה כמוהו צורתה . ובשנוי
מראה תמונתה . והיו אוכלים ושותים שמחים ומרבים לעלוז .
מפוזים ומכרכרים בכל עז . ישמחו איש בשמחת רעהו ובאהבתו
ותקרא את שמו אדון המלכים ונבור המערכת . ויקרא את
שמה גברת הממלכת : וישא האיש את הכוס וישורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי חנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושלש תנועות
ויתד בדלת וכן בסוגר :

שלוס לך אשר את
סזוכנז כרוס סיופי
חזוקס על לוח זכו' וכל כך
סיה יפס אשר מאור סשמש
סחזק לפניס . ידמס לשון
סמיקס כמו וידס אהרן וסיה
סחמניס כל כך כאלו עמדס
בין כנוס ולפחד וכוא בן חפס :

שָׁרוֹם לְשׁוֹכְנֵת בְּהָרֵי שֶׁפָּר

• חָקוֹק בְּרוּחַ לֵב וְלֹא עַל סֵפֶר

יְדָמָה מְאוֹר שְׁמֵשׁ לְפָנֶיהָ בֵּית

• אֲשֶׁר בְּעֶמְדָה בֵּין בְּנוֹת בֶּן חֵפֶר

ותשא גם היא את הכוס ותשורר

שיר קשור ומשובח ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד וב' תנועות ויתד ושלש תנועות בדלת וכן בסוגר :

אדם חפני וחשקי חלין
לחן בן עופר וכוח מלשון
כחוכב דומס דודי לגני לח
לעופר . ריח שפסיו וכו'
ונפדו לחי נותן נשמתי ורומי
לפדות אלוסו אחרי שאין
עשירות אחרת בעולם שיכא
כופר נפשו כי הוא טוב יותר מכל העשירות שבעולם :

אֶמְשִׁיל צְבִי חֶשְׁקִי לְחַן בֶּן עוֹפֵר
רֵיחַ שְׁפָתָיו מִיָּד וְאֶשְׁכּוּל כְּפָר :
דְּרוֹחֵי פְדוּתוֹ אֶתְנָה יַעַן בֶּן
יִמְעַט יִקַּר תִּבְּל הַיּוֹת לוֹ כְּפָר :

זהו מספר כל איש מהם בכבוד חברו . ויכנה כל אחד מהם לרעהו ביפיו והדרו . ונדיבותו בנעם מוסר כדרך שני חשוקים נאמנים , והיה אצלם מרוב השחוק והשמחה . והגיל והחדוה . שלא ימד ולא יספר מרוב . והאריכו המלך והמשנה לעמוד מבהלים ותמהים מאד . כל אשר יביטו אליהם יוסיפו לתמוה מאשר היה אצלם ממעוט ההתרשלות מהשחוק והשמחה והשתיה כדת . אחר כן אמר המלך לא אחשוב שראינו מעולם גדל השמחה ומתיקות חברה לכל בעלי חיים . כאשר ראינו שני אלה העניים :

ויהי כראות המשנה גדל תמיהת המלך ופליאתו . ורוב מחשבתו . אז התגבר וימצא פתח לדבר . ויאמר בלבו אכן באה העת אשר אוכל לדבר דבר עם המלך פעם רכים ופעם עזים . פעם בבאור ופעם ברמזים . ויקרב אל המלך לדבר באזניו : וישא את קולו וישורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

מאד יתמה קבבנו בשורו
כריות חדשית בין
היצורים . כשורו הוא לכון
ראיה כמו ומגבעות אשור ו .
ויסלא בעינינו וכו' ויראם
כאן ליחן עוז למלכו ונא
יכד מגדולתו כי אס יכד
חליכס אז גם עליו יתמהו
אחרים איך נפל מאינרא
כמס :

מָאֵד יִתְמָה קִבְּבָנוּ בְּשׁוּרוֹ
חֲדָשִׁית נִבְרָאוּ בֵּינֵנוּ יְצוּרִים :
וַיִּפְרָא בְּעֵינֵינוּ שֶׁשׁוֹן הָ-
עֲנִיִּים הַנְּמַבְזִים הַצְּעִירִים
וַיִּיאַר אֵל וַיִּתֵּן עֵז לְמַלְכוֹ
לְבַל עוֹד יִתְמָהוּ מִנוּ אַחֲרִים :

זיחרד המלך לקולו ויאמר לו חודה חידתך ואשמענה . אשאלך והודיענה . אמר המשנה דע אדוני המלך כי אני מפחד באמת שגייע לנו מן התענוג והחדוה . עם מה שאנחנו בו היום מיתרון המעלה והשלוח . כמו שהגייע לאלה הנענים . העניים והאביונים . ושנהיה בעיני מי שיכיר וידע המלכות הקים כמו אלה האנשים בעינינו :

אמר המלך ואיך זה . אמר המשנה כי ירא אנכי פן תהיה מדרגת מלכותך אשר אתה חומד . בעין מי שיכיר המלכות

המלכות העומד כמו מדרגת האנשים האלה בעינינו. ותהיה פליאתם מגאותך במה שאתה בו. כפליאתך מגאות אלה האנשים במה שהם בו. וכבר אמרו החכמים כי איש אחד היה לפני המלך ודנוהו דין שקר משפט מות. ויקם האיש על רגליו ויקרא בקול גדול ויאמר אשביעך המלך באשר אתה בין ידיו מהר. יותר ממני בין ידיך היום. והוא על גמולך יכול יותר ממך על גמולו. שתשפוט אותי משפט צדק. ויחרד המלך לקולו וישלחהו:

ואמרו בי המלך דוד מצא כתוב בצקלג על קבר אחד המלכים: אנכי המלך פלוני מלכתי אלף שנה והחרבתי אלף מדינות. החרמתי אלף מחנות ובאתי על אלף בנות מלכים עדינות. ואחר כן באתי. למה שתראו עפר ואפר מטתי. עץ אבן מראשותי. כל מי שיראני. אל יפתהו הזמן כאשר פתני:

אמר המלך למשנה ומי אלה בעלי המדרגה הזאת אשר תדבר. ומה יאמרו מהמלכות הקיים אשר תספר. אמר המשנה דע כי בעלי המדרגה הזאת הם אנשי האמונה בעלי הדת והנזירות. ובעל הדת אין כל מחשבתו אלא במעשה הצדק ואז התישב דעתו ויסתפק וירצה ולא ימאס העולם וינצל מהרעות וישליך התאות. ימכר יצרו. ויחמכר ליוצרו, יעבדהו באהבה ישוב בן חורין יפשיט בגדי הקנאה ותראה בו האהבה. ישלם שכלו יראה את הנולד. יבטח מן הנחמה ולא יזיק לבני אדם ולא יירא מפניהם. כאשר זכרו הקדמונים כי מלך אחד יצא לצוד ציד בימי החום הגדול והנער נושא בליו עמו. והיה כקרב עת האכל אמר המלך לנער קום קרא מי שיאכל עמי. ויקם הנער ויפן כה וכה וירא והנה רועה אחד מרחוק ויביאהו אל המלך ויאמר לו המלך רחץ ידיך ושים לפניך אכל:

אמר הרועה לא אוכל. כי קראני מי שהוא יותר טוב ממך והודיתי לו. אמר המלך ומי הוא זה. אמר הרועה השם יתעלה קראני לצום וצמתי לפניו:

אמר המלך ואיך תצום בחם הגדול הזה. אמר הרועה אצום ליום יותר חם גדול מזה. אנכי המלך אכול היום לאהבתי ותצום למחר. אמר הרועה אם תהיה לי אתה לערב שאראה מחר אעשו:

אמר המלך לא אוכל. אמר הרועה אם כן השתדל במה שתוכל. והנח מה שלא תוכל עליו, ויבוש המלך וילך הרועה לדרכו:

ואולם אדוני המלך דע כי המלכות הקיים יספרו ממנו. כי היא השמחה אשר אין עמה אבל. והמרנעה אשר אין עמה יגיעה. והבטח אשר אין עמה פחד. והרצון אשר אין עמו חרון. והבריאות אשר אין עמו חולי. והאור אשר אין עמו אפל. הוא העולם הנצחי אשר אינו הפסק ולא שנוי.

אמר המלך ומה מנעך לספר באזני הדברים האלה קודם זה :
אמר המשנה לא מנעני מזה שלא תהיה אתה ראוי לו
 בטוב שכלך ותבונתך. ואמונת עתך ואהבתך.
 אבל כי אינך ראוי לו למה שיש על צוארך מנאות המלכות.
 כי המלך יאלם מאלה הדברים היקרים בעצם ערכם. ויעצם
 עיניו מראותם לרוב תענוגותיו והנאותיו. ועוד כי עם
 האלמות והעורון יתחברו לו לנאותו מדות הקצף
 וההרון המבדילים בינו ובין יושר ההנהגה לכלכל דבריו
 במשפט. עד אשר מיום דעתי אותך. ועמדי בעבודתך.
 כבשתי את יצדי וגברתי על תאותי מחריש לך ומניח. כי לא
 ראיתי עת וזמן עד עתה המלך המצליח :

אמר המלך ההכירו אם יש לעולם אשר תזכור דרך ונתיב
 יוכל האדם ללכת בו ולהגיע אליו. אמר המשנה בן
 בלא ספק כל הדורש אותו ומבקשהו. ישיגהו וימצאהו.
 ומטובו ימלא ידיו. ויבא לגנו ויאכל פרי מגדיו. ואמר
 ההכם העולם הזה לא ימצאהו מבקשהו אלא במותרות
 מהמטון והאחים. ורוב המסעות לארץ מרחקים. והעולם
 יבא ימצאהו בפיו ובלבבו: ואמר המשוך

ישיר קשור ועובר ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה
 בדלת וכן בסוגר :

זמן קצר מאד יאריך יגיעו
 ולא ישקוט מבקשו עד פלותו :
 ולא יבא ויגיע קפצו
 וקעד לא ימצא תאותו :
 עדי ירחיק קצות ארץ נדודים
 ואין נפש בנסעו ורחנותו :
 וימצא און ויאסוף הון וימשוך
 עדת אחים ורעים בבעבותו :
 ועוקם רב מאד יקרב לאיש פי
 בפיתו הוא ולבו לעשותו :

אמר המלך אם הדבר אמת כאשר אמרת. והמשפט כאשר
 גזרת. למה לא נשים כל יגיענו ועמלנו. ימינו ולילינו.
 וכל תענוגותינו וכל הרגשותינו אלא בו עד אשר יגיע לנו ממנו
 האמת מן השוא. אמר המשנה התצוה עלי אדיני המלך שאשנה
 ואשלש פעמים רבות עליך בזה ואעיר בני מחשבך. ומורשי
 לבבך תמיד עליו. ואולי יהיה זה הדוך המגיע אליו.
אמר המלך אבל אני מצוך שלא תנוח לילה ויום עד אשר
 תשים בידי ספתחות אוצרותיו. אראה בית נכותיו.

ואבוא עד תכונותיו , כי אין בעיני אוצר אלא הוא . ואין
 לנפשי חמדה בדבר מכל אשר לי . והוא חלקי מכל עמלי .
 ויפתח המשנה את פיו ויאמר דע אדוני המלך כי אמרו
 החכמים כי מרוחב יד העולם ומנדיבותיו . כי הוא
 נמצא לכל מבקשיו . ונדרש לכל שואליו . קל הדרכים . פתוח
 השערים . למי שירצה למצוא שביליו . וימאס בעולם אשר
 הוא הפכיו . וקצר יד העולם הזה ונבלותו . כי הוא נמנע
 מדורשיו . אויב את כל אוהביו . דרכיו נחתם . וכל מבקשיו
 הם בעמל ויגיעה יותר ממואסיו . כי הוא יתחיל להפשיט
 קודם שיכסה . ולגזול קודם שיתן , ולא יכסה דבר עד שיגלה
 אחר . ולא יתן לאחד אלא מה שיכאיב בו זולתו . לא תתום
 לו מתנה ולא ישלם לו חסד כי יחטוף מהר מתנותיו . ויפריד
 פתאום מחברותיו . יכלה חדשיו , ישפיל מעלותיו . יחלת
 בריאיו . וימית ברואיו : ואמר המשורר

שיר מחולק וראוי ומורכב ע"ס יתד וארבע תנועות בכל ההרוז הקצר

זָכַר נָא זֹאת עֲצֵל וְאוֹקֶם תִּנְצֵל
 הַיּוֹתֵךְ פִּצֵּל וְאוֹקֶם צֵל עוֹבֵר :
 וּמַה יִּתֵּן עֶשֶׂר וַיּוֹסִיף לָךְ פְּאִישׁ
 תְּרוּמָם פִּנְשֵׁר וְתַעֲקֶה לָךְ אֶבֶר
 הַיֵּשׁ עִם הוֹן יִתְרוֹן לְבַד לוחות אָרוֹן
 אִישׁ אֵין בוֹ זְכוּרֹן קָרַע אִי חָבֵר :
 הַתְּבַנֶּה לָךְ מִשָּׁבֵן וְתִתְיַצֵּב עַל כֵּן
 וְאַתָּה הַיּוֹם פֶּאֵן וּמָחָר בִּקְבֵר :

חסם עלל זכר נא אלה
 סדברים ותנצל מן
 בעכירות כי חסם כצל ולא
 כצל כוחל או אילן אלא כצל
 עובר . ומס יועילך העשירות
 אף אם העלה ותרומם כנשר
 כי עכ"ז לא תקח אל הקבר
 כי אם לוחם כארון וכי
 חסם צוטח שהננס לך משכן
 ויעמוד על ישרו ואתה כיום
 כאן וכ"ו :

לכן דמוה החכמים לארץ מלחה . סביבה חומת עקרב
 וצמאון . והיא מלאה שרף ונחש וכל חיה רעה ולסטים .
 אורבים ושוטנים מטים . רוחה מלהבת ומימיה חם . מאבדת
 צמחיה עץ מות בתוך הון . סביביו קיר שעריו סגורים .
 ובתוכו עץ פרי ומים טהורים . ורוח צח וצל עבות מחוץ
 לקיר בצד אחד מקום טוב שמן ודשן ארץ נחלי מים . כר
 נרחב מקום זרע . וכל מיני תענוג אשר לא יכרת . ומהצד השני
 מקום בתוכו יש הלענה גליו מדורות פתנים ורוח זלעפות
 מרחפת על פניו . כל באיו לא ישובון יחזרו לצאת ולא יכולו .
 ועתה הנני מבאר לך דברי משליהם . דע כי הארץ המלחה
 הוא העולם הזה והחיות הרעות המאבדות ויתר כלי
 ההשחתה הם הרשעים ושאר היגונות אשר ימצא בו . והנן הוא
 מעט ממה שימצא בו האדם מהרוח וההנהה . וצד הקיר הטוב
 הוא גמול הטובים לעולם הבא . והצד השני הוא גמול הרשעים .
 כל איש מהם לפי זרעו יהיה קצירו . ולפי מה שילקט יאכל :
 יאמרו

בן המלך והנזיר

ואמרו הכשוררים

שיר קשור ועובר וסורכב ע"ם יתד ושתי תנועות ותנועה בדלת וכן בסוגר :

העולם הזה הוא כמו
ארץ שאמה אשר חומס
הוא מינוח והמים אשר
בה היא מלא פחנים והוא
ארס הנחש . וסרוח שנס
יקודי אש . ואלה שנס הוא
מלא אף וחמס . ונחוכס
עץ פרי וכו' מלד אחד
ביבס עץ פרי כו' ומהוץ
כו' נימס חרס משכלס
כו' וסס יש אהיזס לחרוסס
ססערס אשר היא בלב ימס
והניסס כו' ומנד ססני
סנינו ילנו נסרי וכו' וסס
כוא :

רְאוּ עוֹדְכֶם כְּמוֹ אֶרֶץ שְׂמָמָה
סְבִיבָה מְדִינֹתַי חַל וְחֹמָה :
וּמִיָּמֶיהָ פְּתָנִים הֵם וְרוּחָהּ
יְקוּדֵי אֵשׁ וְאִשָּׁה אֶף וְחֹמָה :
בְּתוֹכָהּ עֵץ פְּרִי יַעֲרֵב וַיִּמְתַּק
לְאוֹכְלָיו מִדְּפְרֵי כָּל הַדְּאֻמָּה .
וַיֵּשׂ מַחֲוֶיץ מְקוֹם עֵיפָה וְחָרֵב
מִשְׁכַּלְת בָּרֵב פֶּחַד וְאִימָה :
וְשָׂמָה אֶרְחֹז סַעַר לְבָבוֹת
וְשָׂמָה הַדְּנִשָּׂמָה הַדְּנִשָּׂמָה :
וְבוֹ מְקוֹם סְבִיבֵי יִזְלוּ גַּ-
חֲרֵי נַחֲלֵי דְבֵשׁ וְצוֹף וְחֹמָה
וְשָׂמָה יִרְסְפוּ שְׂמָחָה עֲנִיִּים
וְשָׂמָה יִרְבִּיז אֲוָנִים וְעֶצְמָה :
וְכָל גֵּבֵר לְפִי זֶרְעוֹ קִצִּירָיו
בְּשִׁבְלַת מְלָאָה אוֹ צְנוּמָה :
וַיֵּשׂ רוּאִים וְשׁוֹמְעִים קוֹל פְּחָדִים
וְסוֹם דוּחַר וּמְרַכְּבָה עֲצוּמָה :
וַיֵּשׂ רוּאִים יִקַּר עֵין וְשׁוֹמְעִים
שְׁשׁוֹן לִבָּב אֲכָל לֹא יִדְעוּ מָה :

יהי אחרי כן לא סר המשנה תמיד ללמדו ומלעוררו על כל דבר הפץ לדגעים השקהו . לילה ויום פקדהו . עד אשר מסר בידו כל סודותיו ועניניו . והיה זה הצלתו מבור שחת ושב מדרכו הרעה וידבק בנזירים . וחסידי הדת כל ימיו וילך בדרך טובים .

השער השבעה עשר

אל תהי אץ במלאכתך . למה תמות בלא עתך :

אמר בן המלך דע אדוני כי קודם ראותי אותך הייתי הומת למצוא איש כמוך ללקט פניניו . ולשאב מים חיים ממקור רעיוניו . ועתה נכפלה המיתתי . והוסיפה יגון על דאנתתי .

כי אהמה ללמוד ואהמה לפרידתך עד שיניי מטרוד נפשי.
 בדבר בעולם אלא לפתותה ללבת אהריך וקצאת עמך בליל
 זה אל אשר יהיה רוחד ללבת. אמר הנזיר דע בני כי אין
 בעצתי שתצא אתה בעת הזאת ואל יפתך הבין ואל ישיאך רצון
 להניח מקומך ונור מפני חרב היונה הוא חרב אביך הקשח
 והחזקה. כי אתה ידעת את האיש ואת שיהו. אמץ לבו וקשי
 רוחו. והזמן אשר אתה מתאוה קל מהרה יגיעך אם יתמהמה
 חכה לו כי בא יבא ולא תחוש לרחות השעה. ואמר ההכס כי
 רוב הבקשה במה שלא תעזור ההצלחה. לא יועיל אבל יזיק
 כי ימהר העת אשר אין הפץ לבעליו כתולעת המשי אשר
 מהירות מותו יהי לפי מהירות מלאכתו : ואמר המשורר

שיר קשור ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד
 ותנועה בדלת וכן בסוגר :

<p>אם לא ירצה האל לעזור לאיש בחנם רחן סליכיו בחמאס וכוח לבון סכחוב באיוב נרחון סליכיו בחמס בלא ח"פ. חריונותו ימכר אוחו לחרן לבון מורג חרון ויסיס נלכד בכל דרכיו בסח יקוש וכל זה כוח מחמס סלין כ' בעזרו :</p>	<p>בַּעַת לֹא יֵעֲזֹר הָאֵל לְנֶכֶד בְּחַמַּת שׂוֹא וְרִיק יִרְחֵץ הַגִּיכִיו ; חֲרִיצוֹתוֹ יַחֲיֶינָהוּ לְחַרְץ וּפֶחַ יִקְוֶשׁ יְהִי עַל כָּל דְּרָכָיו ;</p>
---	--

ואמר אחר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד וארבע תנועות בדלת ושתי
 תנועות ויתד ושלוש תנועות בסוגר :

מה תִּעֲמֹד לְבָנוֹת בֵּית הָרֵר וְקִרְאוֹת טוֹבוֹ

אם לא יהי בונה האל יצוא עֲמִלּוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ :

על כן לא יאות למשכיל להשוב ולהאמין כי הזריזות וההשתדלות
 ישמרו האדם ויועילוהו עכ"פ לאסוף לקנות ולבנוס. ואמרו
 החכמים כי השם הרחיב מחית השוטמים. והשלים צרכם והמריפם
 להם חקם אל חכם. למען יכירו המשכילים וידעו המבינים
 כי לא לחכמים עשר. ולא לנבונים אילות. ולא לכסילים
 עוני. ולא לעצלים דלות. אבל הכל תלוי ביד האל יתברך
 ורצונו ועל פי נזרתו יחנו ועל פיו יסעו. ואמר המשורר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה
 בדלת וכן בסוגר :

<p>רְאוּ נָא כִּי כָסִי יֵעָשֶׂר וַיִּקָּם בְּרַב חֵילוֹ וַיִּצְלִיחַ נְתִיבוֹ ; וּמִשְׁכִּיל דָּל לֵבָב יֹאמֶר בְּחַכְמַת לְבָבוֹ מִ־קִּדְאוֹ אוֹצְרוֹת זָהָבוֹ ;</p>	<p>לאו נא כי לפעמים יכיס סכסיל עשיר וכו' ומשכיל יכיס דל לח כל זה עשס סקב"ס לכל יאמר במשכיל כי בחכמת ליבו וכו'</p>
---	--

על כן יאות למבקש שתהיה בקשתו כפי מה שיאות. ובעת
 אשר יאות. כי תוספת והשתדלות לאו ירבה כמו
 שזכרנו אבל ימעיט ויהסר כמה הקדוה באשר קרה לכלבה בשתי
 הסעודות

הסעודות. אמר בן המלך ואיך היה :

אמר הנזיר אמרו כי היתה בקריה אחת כלבה . והיתה קריה אחרת אליה קרובה . ויקר מקרה כי עשו שתי חופות בשתי הקריות ביום אחד . ותחשוב הכלבה ותאמר בלכת אלו השתדלתי לזכות לשתי השלהנות השקיתי מוח עצמים ויועילני כל ימי . ואולם באמת אצטרך לזה אל זריזות גדול להעלות כנשרים אבר ולקום קודם קריאת הגבר . וארוץ אל החופה אשר בקריה השנית . ואוכל שם לשבעה ואשתה לרויה . ואמהר לשוב לפני אכלם בחופה הזאת ולפני שתה . והמועד הזה לא אעביר . ואקח חלקי ואשבע ואוכל ואותיר . ויהי בבקר ותקם הכלבה ותלך אל הקריה ולא מצאה שם המון והמיה . ולא שמעה קול חתן וקול כלה . כי כבר השלימו החופה ולא נשאר אדם שם . ותאמר כלבה עם כל זה לא אחשוב שיזיק זריזותי כי קודם שיחישו לאכול אניע בקריתי . ואבא אל ביתי . ותשם לדרך פעמיה ותרץ דחופה ומבהלה . כי נפשה מרה לה מקצר רוח ומפרך . מדעב ומיניע הדרך . ובהגיעה לקריתה מצאה ביה החופה סגור ריק ונעור כי כבר נשלמה הסעודה והלכו איש לדרכו ולא נשאר שם כי אם אנשי הבית . וזכראותם אותה הדיחזה והשליכוה הכוה פצעה ותשאר נכאה . יגעה ונלאה רעבה גם צמאה . אין לחם ואין מים . אין אהל ואין משכן . קרחת מכאן ומכאן .

אמר בן המלך לא כי אלא אצא עטף ולא אניחך . חי ה' וחי נפשך אם אעזבך . אמר הנזיר ואיך תוכל אתה ללכת לרגלי אי איוך תסכול עול גלותי וטלטולי . כי אין לי בעולם בית ולא ככון יכלכלני . ולא בהמה תשאני . ואין בידי לא כסף ולא זהב . ולא שוה כסף וזהב . ולא אחמוד מיני מאכלים לחים ויבשים . ולא אתקשט בכנדים ומלבושים . ולא אעמוד בעיר . כי אם מעט מזער . עד אשר אתגולל ממנו לזולתו :

אמר בן המלך אני מיחל ומקוה שיחזקני המהזיק את ירך . ויסעדני המסעדך . כי לעבודתו וליראתו אני יגע . ועוד כי שמעתי מפי נאמנים . כי אכרו החכמים הראשונים . כי השי"ת לא קבץ כל תועלת . העולם בארץ אחת . אבל שמם בארצות מפוזרות והצריך קצתם אל קצתם . ע"כ אמרו במשליהם הברכות בהליכות . והישועות במסעות . ואמרו מה יקרה תועלת המסע וההליכה כי יראה האדם מפליאות המדינות ומנעימות המקומות . ושנוי עניני אדמות . ותמורת מנהגיהם ומעשיהם . מה שיוסיף לו בחינה ושכל עד שיחייבוהו להודות ולשבח חסד האל יתעלה ונמוליו הטובים :

ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד בדלת וכן בסוגר :

אם יד לך תקצר ורב יצר נדוד
 הרחק ובו צורך ימלא הפצה :

אם מקצר ידך ויגר לנכד
 אזי הרחיק נדוד וכוס
 יונק ימלא חסך כי חיל
 כים

פיה נמדוד רע לא חנף לו בַּגְּדוּד רָע לֹא יֵצֵא דְאֵל וְלֹא כַּקִּיָּס לֹאֲכִיס וְכוּ' :

יֵאמֵר יְאֲבִיבִים לֵי קֵץ מֵאֲדָרְצֶךָ

אמר הנזיר עתה ידעתי כי לא טעמת טעם נדוד ונרות ולא סבלת עולם על שכמך. ואילו נסית במ כי לא שבחת אותם כל ימך. אך דע יצליחך בני אלהיך. כי אמר החכם טלטול חלק מהיסורין. ואמר אחר אבל היסורין חלק קטן מהטלטול. ואמרו החכמים שלשה דברים לא ידעב אלא מי שננע בהם. והם הבנין הרחב והאשה הרעה והדרך הרב. ואמרו הדרך והחולי והריב שלשה אלה קרובים זה לזה. כי הדרך היא ספינת ההיזק. והחולי הוא כליון הנוף. והריב הוא מצמית המות. ואמרו עוד שלשה דנין אותם לכף זכות בשעת כעסם. והם החולה והמתענה והנוסע : ואמר המשורר

סיר קשור וראוי ומורכב ע"ם שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות בדלת ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושליש תנועות בסוגר :

עַת הַזְמַן עִם כָּל יְצֵרוֹ לֵב יֵאָנֶף

יִפְרוֹץ בְּעֵבְרָתוֹ בְּעֵבְרָה פְּדִין

לוֹ בַּגְּדוּד טוֹב לֹא יֵצֵא דְאֵל לֶקֶךָ

יְן קוּם וְנָע וְנָד הָהִי בְּאֲרֵץ

אם יגיע העם שבאמן יבגוד ויחנק על כאיש שיכיס שקט ולבו שליו או בזמן סורך בחמסו ומסיסכו לעבור וניסע ממקום למקום כי ללו נדוד טוב לא ילו פאל לקין סכונ אה חמיו קום וכו' :

על כן בני לא תניח אתה מקומך. כי נער אתה ועול ימים זרך. ועוד חזון למועד למלאות שאלתך בעזרת אלהיך. אמר בן המלך לא אעשה כי עמך אלך לא אשאל ולא אנסה ועל עצמי לא אחסול ולא אכסה :

זִשְׁעַר הַשְּׂמוּנָה עֶשֶׂר

יתרון הנועם והכושר. על הקנין והעושר :

ויאמר הנזיר משלך עמי אתה בן המלך. כמשל בן העשיר אשר התחתן עם איש הלך. אמר בן המלך ואיך היה. אמר הנזיר אמרו כי נער אחד מבני עשירים רצה אביו להשיאו בת אחיו. והאיש גדול מאד. בעל נכסים ומאד וכבוד. ומכל בנים גדל לא נשאר לו כי אם הבת ההיא השרידה. ורק היא יחידה. ויסאן הנער אותה ולא ישרת בעיניו. ויחד אף אביו עליו וינער בו ויברח מפניו. וילך עד קצוי תבל. אל ארץ רחוקה אל בבל. ויצא הנער לשוט בעיר לראות הארץ וירא נערה אחת יושבת בפתר אחד סבתי העניים יפת תאר ויפת מראה. ותישב הנערה בעיניו. ותשא חסד לפניו. ותדבק נפשו בה גדולה האהבה אשר אהבה. ויאמר לה אחותי רעיתי הגידי נא לי בת מי את. ותסנו הדלת

לפניו ותעמוד מאחוריו . ותאמר לו אדני בת איש זקן ומסכן אני . וידלג הנער ברוח נבהלת. וינש אל הדלת : וישא את קולי בבכי וישורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"ם ב' תנועות ויתד ותנועה ויתד וב' תנועות ויתד ותנועה ויתד בדלת וב' תנועות ויתד ותנועה ויתד וב' תנועות בסוגר :
מה תסגרי יעלה דלת לפני הלא
די שומרים קך בצפ-עוני לחי-יך :
או תחפצי לי בתוך שער לדבר דבר
יזאב לאבגר וצור חרבו בעיני-יך :
רוכס לכמיתנו חף שאין מרג ציד שמה חרנס לכמיתני כראיתך אשר תראי כי עד חרנו בעיניך :

ותען הנערה אל קול הנער . מאחרי השער . מרוח חשק מצער

שיר קשור וראוי ומורכב ע"ם שתי תנועות ויתד ותנועה ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות בדלת וכן בסוגר :
תגזול לבבי בעין גוזל ואיך תאמר
עפרה בשרי לאהבתך מאד סזמר
תתאו צבי חן למטעמות ידידות כ-
אמנון באות לביבות מידי תמר :
חחס גוז חס לבבי בעיניך יוניס כי נעסס כעפר לאהבתך סמר כשרי מאלד מחאוס כדי לטעוס טעס ידידיך וברן שלך כאשר סתאוס חמנון לקחס כלביבות מידי תמר :

ויהי כשמוע הנער נעם שיריה . וחלק אמריה . קרא בקול גדול בשם הזקן . ויאמר לו הזקן הטוב תן לי בתך לאשה כי ישרה בעיני . ואני כל עוד חייתך. אפרנסך בכבוד אתה וביתך . ואכלכל את שיבתך . ויאמר לו הזקן בני מה לך לקחת בנות העניים והדלים . ואתה מבני העשירים והגדולים . אמר הנער אדוני דע באמת כי עתה ידעתי כי מאת השם היא סבה . ואהבתיה אהבה רבה . כי אני יצאתי מסחוז חפצי . מעירי ומארצי . על אודות האשה אשר רצו קרובי לתת לי בת נכבדים ממשפחתי ומבית אבי . ולא רציתי בה ולא חמדתייה . רק שנאתיה ולא אהבתיה . אבל בתך ירדה במעסקי לבי וחשקתייה . ועליה אמרתי

שיר קשור ומשובח ומורכב ע"ם י' ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :
צביה מאסה אותי וחשקי
עדי תברח לבלתי א-חזה :
ולא די לה עדי תגזול שנתי
לבלתי ב-חלומי א-חזה .
חשוקתי היא לביה אשר חניתי כס מאסה אותי וגם חסקי מאסה כל כך עד אשר בורחת לבלתי חרס כוס . לא די לס עד אשר לא אוכל לישן ואף נחלומי נח אוכל לרהוסה :

ואל תחשבה לי הזקן הטוב לקלות . ולחסרון דעת ומכללות . כי כבר אמרו החכמים וזכרו מהחשק דברים נוראים . ומעשים

בן המלך והנזיר

זמעים מאד נפלאים . אמר אחד מהם כי החשק הוא מדה זקרה . יוליד עניני התחבולות הנכבדות . יגבר הלב האטום ויפתח יד הכילי . יזכך המוח העב . ימהר לשון עלנים לדבר צחות . יזרו העצל . יכרעו לפניו מעלות המלכים . ישתחוו לו כתות הנבורים . יקרא למוסר ויעננו . יפתחו שעריו וכל יקר יבואנו . ישמחו חבריו . ויתענגו אוהבי נרעיו עמו שמהות ישוטטו בנפשותיו . ונילים מעינותם הלבבות בו יתחברו בני האמונה . ויתקבצו אנשי הבורה הנאכנה . ובראש הומיות תמיד יקרא את דברי השירה :

שיר קשור וראוי ומורכב ע"ם יחד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

אני חשק ידידות משפנותי
 וצבאות גיל וחדוה מתנותי :
 אני שלום ושרוה פי אדבר
 וינוחו עלי פל משפבותי :
 ולא אשכב לבד חדרי שמחות
 ואדרה בתוכם כל שנותי :
 ולי יפגעו נפשות מלכים
 וכלם ישפכו אל מרגלותי :
 וגבורים אקשר על אבוסי
 ואמשיך את לבכם בעבותתי :
 תמהר כל לשון עגג דבר
 דבר צחות פדברי אהבותי :
 וחקש יענה גבור אני יום
 אשר יאסור לרכבו מרגבותי :
 אני חשק עלי אבני שמחות
 ואבני גיל אפתח את שמותי :

אני חשק מעלות אל יש
 כי משכנתי ידידות
 מחמת החשק נמלא ידידות
 זאכנס ומחנס שני בא רק
 לבאות של גיל והדוס . כי
 שלום ושלוה כן בעת דבורי
 וגם אם אני שוכב על משכבי
 או בשלום ושלוה ימותו על
 משכבי ולא אשכב כי אם
 בחדרים של שמחה ונכס
 חדה כל ימים וכנים . ולי
 מלכים וכנעים וכולם ישכבו
 וכו' וגם נבורים אוכל לקשר
 על האנוס שלי וכו' וגם
 מפכר את לבון עלג הוא
 פרל כסה לדבר לחות וכו'
 וחלש יענה וכו' והכל הוא
 מחמת החשק . אני חשק על
 חננים של שמהס וגיל פותח
 עם שמי כלומר ששמי כו
 סמיד בחון שמחה :

זיהי כשמוע הזקן מתק דבריו . וישוב דעתו ותקון מאמריו . שמח מאד . בכל נפש ומאד . ויאמר לו הנער המצליח . ראיתי דבריך נכוחים וטובים . מתוקים וערכים . אבל דע באמת כי החשק יביא את האדם לבטול נמור ככל דבריו ועסקיו עד לא יחוש לענין מהענינים . כ"א לאכול ולשתות שמנים . זכר מיני מעדנים . וללכת אחרי שרים ואהרי נוננים . וכבר אמרו החכמים המחוכמים כי החשק הוליך מדמה כי האדם יחשוק וישמע קול השירים . ישמע קול השירים וישמח . ישמח ויסביר פנים . יסביר פנים ויתו . יתו ויתנדב . יתנדב ויתפזר

ויתפזר . יכזר ויתרושש . יתרושש ויאנה . יאנה וידאג .
ידאג ויחלה . יחלה וימות : ואמר המשורר :

שיד חרוזי וראוי ומורכב ע"ט שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה
בדלת וכן בסוגר :

נשוק אחי בפני הרב ונשק
ואל תהיה שפית השק פנושק :
בחד לנפול ביד גוזל ועושק
ואל תבחר להתיחר בחדשק :

אמר הנער אמת ויציב כל דבריו . ונכונים ונאמנים כל
מאמרו . כי החשק לא יסיר בעליו שמח לעולם .
ואולם הוא מרחיק המדות כלם . לא יבחר בלתי נעם
הדברים . ולא יאחז כי אם הענינים הנחמדים היקרים . כדי
שישמע חשוקו ואהובו . ויוסיף גם הוא לנהבו ולדבקה בו .
כאשר קרה לבן המלך . אמר הזקן ואיך היה :
אמר הנער כי מלך אחד חכם ומשכיל לא היו לו בנים .
ולעת זקנתו נולד לו בן זקונים . ויגדל הילד .
חדל הנפש . קטן המוסר . חסר הלב . רע הטבע . מבלבל
המוח . אטום המחשבות . עד אשר הניע למלך מטנו יגון גדול .
ויקבץ מכל עם ועם מדינה ומדינה . חכמים ובעלי מוסר
ללמדו בינה . ויגעו כלם ללא תועלת עד אשר בא אחד
ממלמדיו הקרוב אליו אל המלך יום אחד בוכה ונאנה ויאמר
לו אדוני המלך עד כה היינו מפחדים רוע מוסר בנך והיינו
מיחלים תקונו ומספקים בו אולי יש תקוה . ועתה דע כי
כבר נתיאשנו כמנו . כי נתחדשו בו ענינים רעים ומנונים .
ויחרד המלך ויאמר ומה הם אלו הענינים . אמר המלמד דע
כי יום אחד בעברנו על בית פלוני ראה בתו ומהיום ההוא
חשק אותה חשק גדול עד אשר לא תערב לו אכילה ושתייה
ולא ידבר אלא בה . ואין לו שמחה אלא בזכרו אותה . ויהי
כשמוע המלך הדבר נשא את קולו ויאמר :

שיד קשור ועובר ומורכב ע"ט שתי תנועות ויתד וב' תנועות ויתד ושלוש תנועות
בדלת וכן בסוגר :

ליתת בקבי מִחֶקֶה חִשְׁבָּת
זך בְּאֵמֶת חֲדוּהָ בְּקֶרְבִי שְׁמֵת :
הִנֵּה חֲלִיפֹתֵי בְשׂוּרָה אֲתָנָה
עָתָה קֵךְ כִּי אִישׁ בְּשׂוּרָה אֲתָה

ויפשוט את אדרתו היקרה ויתנה לו תשורה . ויאמר
יבשרך האל כי בשרתני . וינחמך כי נחמתני . כי
עתה אקוה תקון עניניו מכל אשר היו לפניו . ויצו המלך
לסרא לאבי הנערה ויביאוהו קל מהרה ויאמר לו הנני מנלח
סוגר

סודי באזנך . אף השכר לך לכל תהנה בלשונך . ועתה
 לך למען תעשר ויקום חילך . ועשה ככל אשר אומר אליך .
 אמר האיש הנני אדוני המלך בין ידיך . דבר כי שומע עבדך .
 אמר המלך דע כי בני חשקה נפשו בבתך מאד . ובלעדיה
 לא יראו ולא יחמוד . ועתה לך אמור אליה . להשים תמרוקיה
 ולעדות כליה . ובעברו על פתח ביתה בעד החלון תשקוף
 ותיכב . ובעיניה יונים אותו תלבב . כי יקרא אליה לשלום
 לא תברכנו , וכי יברכה לא תעננו . ובבא שלוהיו לפניו .
 תענם בנעם מעניה . כי לא תאות אלא למלכים או לטי שלבו
 לב נסיכים . לא לנער הסר לב ובער . ואשר יסודו מעוקם
 וערכו נקל : ויקם האיש ויעש ככל אשר צוהו המלך . ותעש
 הנערה כמו כן בחכמתה . ככל אשר צוה אביה אותה .
 וכשמוע הנער הסכה אשר מאסה בו נפלו עיניו . וכסתה
 כלמה פניו . ויתן אל לבו . לבקש מוסר בקרבו . ולקרות
 לילה ויום לא ישבות . עד אשר נפתחו שערי לבבתו ויקבצו בו
 עם למוד המוסר והחכם היתר' מיני הנדיבות והנבור' . ויבז בעיניו
 ענינו ומעמדו . ושבתו יחיד ואין איש אתו . ויבקש מאת אביו
 בסף וזהב לתת ולהתנדב . וסוסים ופרשים לרכוב ולהלהם
 עם כל צר ואויב . וישמח המלך מאד ויתן לו ככל אשר
 התאוורעיוניו , וכל אשר שאלו עיניו . ואהרי כן לקח הנערה
 התיא לאשה וישמחו איש באחיו ואיש ברעהו . והלא תראה
 אתה הזקן הטוב כי חשקי היה תקון מדותיו וקנות מעלותיו .
 וע"כ אל תמנע ממני אהבתך ותננה לי לאשה כי בעו"ה
 תתקן עצוני . ותשנח חברתי . אמר הזקן ואיך אתננה לך
 ואילו תתן לנו אלפי זהב וכסף לא נניחנה להפרד ממני גם
 לא אחשוב שירצו קרוביך ובני משפחתך . שתשא בת פחותים
 כמוני אל ארץ מולדתך . אמר הנער אחר אשר לא תרצה
 שתחליף בתך העוני והדלות בעשר וכבוד ורעב וצמא בשבעה
 ורויה . אניח אני כל בית אבי ומשפחתי . ואטוש עשרי
 ונחלתי ואשב עמכם כל ימי חיי . אמר הזקן
 התוריד מעליך עדיך . ותפשוט בגדי המודותיך , ותלבש
 כמוני בגדי מסכנות . ותאכל ולא לשבעה ותשתה ולא
 לרה . אמר הנער ויהי מה . כל אשר תאמר אלי אעשה :

אמר הזקן אם כן בוא אתי הביתה והסר מעליך מעילך
 הותמך ופתילך . ויעש הנער כן וישב עם הזקן .
 ויקח מבלויי הבגדים אשר כצא שם וילבשם . וישורד

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות כולת
 וכן בסוגר :

כפי ירד מעלת אדם שכל
 לידי נסיון ושלמות
 ככל זה לא ירד מעלתו
 כלל לא ירד כבוד שמש

בעש עניס יבכוא כי קאשר יעגרו בעניס טו בנעמו בנכיריהיכ :

יבכר יום ויום הזקן מספר לו משל ומליצה ודבר נכבדות
 ניבא לנסותו בחידות • ולבחון את שכלו • לראות
 דייטב בעיניו אם לא וימצאהו שלם בסדותיו • מלא על
 כל נדותיו • וידע כי לא מלאו לבו לעשות מעשהו תאוה
 וקלות • ודעת הוללות וסכלות • ויאמר לו אולם אחרי אשר
 אתה בחרתנו • ורצית בנו ורוסטתנו • קום קח המפתח
 הזה • ופתח החדר ההוא וחזה • ויפתח הנער החדר וימצא
 בתים והיכלות • וטירות רחבות ונדולות • לא נראו כמוהם
 ביפי בניניהם • ותקון עניניהם • ויראהו הזקן בתים וחצרות •
 ומטמונים ואיצרות • כלם ממלאים כסף וזהב ואבנים יקרות •
 ויאמרו כל אשר אתה רואה קנינך ורכושך • תבא ותירש
 ותנחל בכל אשר תאוה נפשך :

אמר בן המלך תקותי ותוחלתי מאלהי • להיות בעל המשל
 ההוא כיד ה' הטובה עלי • ואני שמעתוך זוכר
 כי הזקן בחן שכל הנער ולבו • עד אשר יטח בו ואין ספק כי
 אתה כמו כן • תרצה לבחון דעתי על כן • בהסדך כאשר
 סיום ראותך אותי בשרתני ואתבשר • יסרתני ואוסר • כן
 גדל נא כחך להודיעני בלב ישר • ונבר מה שתכיר משכלי
 יחפצי • אל תבחר ממני דבר כי אם תאשימני עליהם יהיה
 סבה להוסיף השתדלות • ולבלתי תהיה לבטלה יגיעתי • ואם
 תשבחני בהם יהיה כמו כן סבה להוסיף השתדלות על
 השתדלותי • בכל הענינים זריזות על זריזותי • לשתי פנים •
 האחת לתועלת על טובתי כל ימי • כאשר לא יכחד מעין כל
 חי • והשנית לבלתי הסיר שפתך הברורה ובל אהיה סבת
 לדברך ומהפך האמת • וחלילה לך אמר הנזיר אילו היה
 הדבר בעדי היה די לי במעט בחינה אבל כל עמלי לדעת
 סוף דעתך • איננו כי אם לתועלתך • למען הביא עליך את
 כל הטובה ולהוציאך מהמבוכה הגדולה אשר אתה בה וזהו
 אשר משכני אריך ממרחקי ארץ • ועתה אנכי הולך הלילה
 לדרכי ואתה הועץ עם נפשך • ועם רעיונך • וכשובי אליך ליל
 מחר תודיעני ותשמיעני כל אשר יעירוך עליו משאלות החכמת
 להשיג דברי חפץ ורצון בעזרת האדון • ויפן הנזיר כה וכה וירא
 כי אין איש וילך לדרכו :

זיהי מאחרת שם נפשו בין כידון הניה וחרב • וישב אליו
 לעת ערב • ויצא בן המלך לקראתו ויקרא לו שלום
 תשוקה ואהבה חזקה • ועבודה מתוקה • וישק ידיו וילהך
 בעליו • וישב אל רגליו • ויאמר אליו • דע אדוני כי כאשר
 לא יודע מאור השמש ויקרו • הודו והדרו • עד אשר יכסוהו
 העננים • כן חברתך היקרה לא ידע אנוש ערכה עד בא ימי
 הנדודים : וישורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות
 ויתד כדלת ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושליש תנועות בסוגר :

בְּלֵה נְתַנְנִי גְבִיר וְחָרֵץ בְּכָל
 פְּרוֹד וְגַם פְּרִיץ בְּעַד כָּל פְּרִיץ :

סומן נסני לכיום נכור
 כרוז סוף ליש יש
 פלכון

פלטון יד מרזים תעטיר
 וכו' . נסכל כו' נככלהו
 לא בנינוסי מעלתך עד
 הפרידס אז ניכר למפרע
 מעלוקה חנרתך וכן הוא כמו
 שיש יקרו וכו' :

נִסְכַּל יְדֵי חֶבְרֵתְךָ הַשָּׁר עֲדֵי
 בָּאוּ יָמֵי נֹדֶדְךָ וְאֵל הַקְּדוֹן !
 בֶּן הוּא כְּמוֹ שְׁמֵשׁ יִקְרוּ לֹא יְהִי
 נִפְרָ עֲדֵי חֵשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ :

אנא אדוני איש האלהים . כמה חסדים שלמתני . וכמה
 טובות גמלתני . אל יחר בעיניך ואתה תענני . אשאלך
 והודיעני

השער התשעה עשר

שליחות הנביאים . על פי הנהגת הנכראים

ויאמר בן המלך יעצוני לבי ומחשבותי . יסרוני כליותי .
 לשאול את פיך מדוע יבאו השלוחים והנביאים בזמן
 מהזמנים ואחר כן תפכק נבואתם וסודם . מאצל בני אדם .
 עד אשר ימחק אות הדת וממקומו ית . ואבדה חכמת חכמים
 ובינת נבונים תסתתר . אמר הנזיר הלא תראה כי בעל הנן
 ישמרהו ויתקנהו . יחרשהו ויחפרהו יפתח וישדד אדמתו
 ואחרי כן יזרע בו מיני זרעים ויטעהו כל מיני שתילים ונטיעים .
 ואחרי כן יעבוד ימי החרף כלו לא יבא לגנו עד בא זמן
 הקיץ . והוא תקופת ניסן אשר יעלו בה הנצנים . ונתנו
 ריח הגפנים . הנצו הרמונים . ואז יבא לגנו וילך אל הצד
 אשר ימצא בו הפצו ורצונו . ככה הנביאים ושלוחי השי"ת
 אולי יבאו לאומה . ולכל אומה זמן כזמן הקיץ והחרף
 לציצים ולנצים ולפרי הארמה . כי פעם יעמדו ביושר גדול
 ובגמילות חסדים ואז הם ראויים שינוח על חכמיהם וחסידיהם
 רוח חכמה ללמד ולהוכיח . להבין ולהורות לצוות ולמנוע .
 ופעם יעמדו במרי קשה ועול וחמס . דור סורר ומורה . ואז
 הם ראויים להעלות מעליהם ענן כבוד ולהפסיק מהם כל טובה .
 וימסך בקרבם רוח עושים . מעשה תעתועים .
אמר בן המלך והנביאים ושלוחי השם כשיפואו יבואו לעם
 נודע לענות או יכלכל בדבריהם ובתוכחותם מי שיענת
 ומי שלא יענה אותם :

אמר הנזיר בשפת ארם נהרים עוף אחד יש שמו קר"ם יוליד
 ביצים רבות ורוב הפעמים יפחד על מימי הנהר פן
 יגברו וישטפו אותם ויקח ביציו וישאם ויהלקם בקני העופות
 ביצה בכל קן ויקננו העופו' ההם הביצים ההם עם אשר להם. ובהגיע
 הזמן אשר ידע כי כבר יצאו אפרוחיו ילך אל כל אחד בלילת
 ויצעק ושמעו אפרוחיו קולו ויכירוהו בטבע ויתקבצו אליו
 אחד אל אחד . אבל שאר האפרוחים אשר אינם ממנו . אין
 מהם מי שיכירוהו וידע לשונו ולא יבואו לו . ולא ישמעו
 לקולו . ככה הנביאים ע"ה . יקראו לבני אדם ויוכיחום ויענום
 כל מי שהוא מהם יבין לשונם . ויהפך ערף מי שאינו מהם
 ולא

הלא מהמונם. אמר בן המלך ואשר יאמרו הנביאים ויביאו מהמצות
 והחקים ומשפטים צדיקים הוא דבר השם או דבר מלאכיו :
אמר הנזיר חלילה לאל מרשע ושדי מעול . כי לא דבריו
כדברינו. ולא מחשבותיו כמחשבותינו . ולא דרכיו
כדרכינו. כאשר יתבאר זה במופת מן החכמות האמיתות. והנני
נושא אליך משל להקל עליך הבנת הדבר העמוק הזה :

הלא תראה כי בני האדם כשירצו לכונן הבהמות שירצו
לעשות ממהירותם ואיחורם ולכתם ועמדם. ראו כי
לא ידעו סודם. לא יוכלו להבין דברי בני אדם. ולא
יבינו הגיונו. ולא ישמעו לשונו. ועל כן שמו להם סימנים
אותות עיזכות ושמורות. כמו השריקה והצפצוף ותנועות
אחרות. אשר יעשו ברצותם למהרם או לעכבם. להכבם
ולהשתייג עד אשר יגיעו מהם אל הפצם ויעשו רצונם.
ככה בן אדם אין כח בו לשאת ולסבול אימת יוצר רוח אדם
בקרבו. ולא להבין דבריו כמתכנתם ושלמותם ודקותם.
ונתן השם יתברך החכמה בלבות בני האדם ורעיונם. להיות
אות וסימן בינו ובינם. ובה ישיגו אל קצת הפצו לעשות
רצונו ותאותו. איש כפי השגתו. ומדרגות הבנתו. כי כאשר
יש מבהמות אחת יותר מבינה ומשכלת סימני האדם
מאחרת כמו הגמל כשירצו להבריכו. והכלבים והעופות
ביטל הציד כשירצו לצוד בהם כהזכה. מבינים מה שלא יבינו
זלזתם. ככה בני הנביאים כלם יש מהם משיגים מאותות
החכמה היקרים ומבינים מסימניה דברים מתוך דברים. ובאים
בתוכה בחררי וזדרים. עד בואם אל ההצר הפנימית. ואז
ישכילו ויבינו לרצון הבורא יתברך וחפצו לשמור ולעשות
מה שלא יוכלו להבין ולהשכיל זולתם. מי שלא הגיע אל
מעלתם : וישא משלו ויאמר

שיר כשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויחד ושלש תנועות ויחד ותנועת
 בדלת וכן בסוגר :

חֲפִץ קִדְעָה כוֹדוֹת אֵמֶת עִם

חֲסְדֵי אֱלֹהֵי עַד רֵאֲמֵתוּ :

אוּ מִדַּעַת אִישׁ עַל אִישׁ קָבֹו

יָבִין וַיִּדַע נַפְשׁ בְּהִמָּתוּ :

הישער העשרים

מספר ימי האדם וחיותו. וזמן השתדלותו. בעבודת האל ויראתו :

כשמוע בן המלך את מאמר הנזיר כי נורא. הוא
תמה. מאד על שלמות מדותיו ורב
חכמותיו. ואמר לו הנני משביעך באשר שם המשרה על
שכמך שתודיעני כמה ימי ימי חייך ומספר ימך. אמר
הנזיר

הנזיר הנני מודיעך נאמנה. כי מספר ימי חיי שתיים עשרה שנה. ויתכה מאד לקולו ולא האמין לו. ויאמר בן המלך איך יתכן להיות שתהיה בן שתיים עשרה שנה. ואני רואה בך אותות השיבה והזקנה:

אמר הנזיר אולם מן המולד. דע כי עברו כמה שנים. אך אתה שאלתני על החיים ואין חיים אלא בידיעת הבורא ובאמונה. ולא השגתי דרך האמונה אלא משתיים עשרה שנה. הנה קודם זה הייתי נחשב כמת ואיני מונה אותן הימים מימי חיי כי החיים ההם מות. ינאלם חנך וצלמות. אמר בן המלך תן לי אות אמת איך יקרא האוכל והשותה והמתנועע מת:

אמר הנזיר דע כי החיים אשר זכרתי היו דומים למתים בעורון ובחרשות ובאלמות ובמעוט תחבולה לא ינצל מהעולם הזה האפל והשפל. ואחרי אשר נשתתפו בתארם. גם כן דין הוא שישתתפו בשם:

אמר בן המלך אחרי אשר לא השכת חיים ושמה לא יתכן לך שתחשוב מה שתקוה מן המות מות ולא תחרד ותדאג עליו: וישא הנזיר את משלו ויאמר

סיד קשור וראוי ומורכב ע"ס יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ורנועות בדלת וכן בסוגר:

אֲשֶׁר יַעֲמֹד בְּפִי דַעַת אֲמוֹנָה

לְאַחַד נֶחֱדָשׁבוּ מוֹתוֹ וְחַיּוֹ:

וְדַעַת יָבִין וַיֵּדַע סוֹד נְתִיבָה

בְּמִוֹת יִיְהִי פֶלַח מִדְּאוּיּוֹ

דיאמר לו הנזיר. דע בן המלך כי סכנתו בבאי אליך. עם מה שאני יודע מאימת המלך אביך יורה עלי שאין חיי בעיני חיים ולא מה שאקוה מן המות מות. ואיך יבחר בחיים מי שעוזב חלקו מהם או איך יחרד מן המות מי שהמית עצמו כבר. הלא תראה כי בעל האמונה יסאם קרוביו ושכניו. ויזנה עשרו וקניניו. אשר אין בתיים דבר כך נבחר. ויסבול משא העבודה הקשה. והעמל והיניעה האנושה. אשר לא ינוח האדם מהם אלא במותו:

אמר בן המלך אם כן התשמה אילו יבא עליך מות פתאום. אמר הנזיר אבל אשמח אילו יבא אלי היום כי אמרו החכמים המות שער העולם הבא. ואמרו עוד כמה מיתות טובות מחיים. ואמר בעל המשלים אלף חסדים במות. אילו נודעו ויח דרכו שיאהב: אמר אחר. הישר כשימות ינוח וידאגו עליו. ועול כשימות ידאג וינוחו ממנו. ואמר המשורר

סיד קשור וראוי ומורכב ע"ס יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר:

יֵשֶׁר לְבָבְךָ בְּמִוֹתוֹ נָח לְבָבּוֹ

וְעֵדָיו יִדְרֹאגוּ דוֹרָיו וְרֵעָיו •

השער העשרים ואחד

המאמין לכל דבר . כל אשר צבר גנוז עבר .

אמר בן המלך דע אתה החכם כי נברה עלי הוכחה . דברך הנעימים . כמו שנברה על אומתנו עבודת האלילים . על כן הבה נא עצה הלום . איך תוציאנו מפה לשלום . אמר הנזיר משל אומתכם בעבודת האלילים כמשל בעל הגן והצפור . אמר בן המלך ואיך היה . אמר הנזיר אמרו כי איש אחד היה לו גן בביתו . ויהי היום והוא עובד עבודהו . וירא והגה צפור אחת תשחית כל פרי הגן וירע בעיניו וילכדה בפח אשר טמן . ויחר אפו עליה ובערה כאש חמתו . וישלח ידו אל המאכלת לשחוט אותה : ותפתח הצפור את פיה ותאמר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ושתי תנועות בדלת וכן בסוגר :

<p>אוי כי בני איש לא יבינון קול צפור ועל כן הִאָמַת פִּקוּ : לו את דברי שִׁמְעָה אֲזַנָּם לא אֲבִדוּ לְעַד וְנִמְחָקוּ : מִי אָהָה עָלַי וְהָה לָכֶם כי תֵּאֲבִדוּ דִרְךָ וְתִרְחָקוּ : מי יִתְנָה מוֹתִי וּמִי יִתֵּן מִי עָלַי סֵפֶר וַיּוֹחֶקוּ :</p>	<p>אוי כי וכו' כאלה פקו לכון פקו פליליה חכס עלי כלומר וי לי וגם וי לכס כי חלדו דרך כאשר ישחט חוסי חזי יאכד דכורי ויתרחק ולא יהודע לבוס אדם מי יתן כלואי שימות כום אך דכריו יוחקו על ספר :</p>
--	---

וישמע בעל הגן ויאמר לה מי למד אותך דברינו והגיונונו . ואיך תדברי בלשוננו . אמרה הצפור דע כי אני לא ידעתי שהבין אתה דברי . ותשמע מאמרי . ואחרי אשר הוא כן ידעתי כי האל . לא השכית לכל חכמה נואל . ועתה אני סכרת כך כי אתה רוצה להרגני . ואני קטנה מאד וגופי חדל נאלה ונתקב אין בו מה שיחזקך מחולש . ולא מה שישביעך מרעב אילו הייתי נזברת על תאותך . יעצתיך אמונה עצה טובה מעצתך :

אמר בעל הגן ומה היא . אמרה הצפור השבע לי באלהים . בלב שלם ובנפש חפצה . שתצילני מן המות . ותשלחני ואומר לך עצה . וישמע בעל הגן לקולה וישבע לה .

אמרה הצפור קבל ממני הדברים אשר אומר אליך . וטמנם בחיקך . קשרם על לוח לבך . כי לא יערכם זהב לתועלתם וטובם . וכל חפצים לא ישוו בם . אם תאהבם ינצרוך . אם תשמרם יועילוך . והם דברים נכבדים ויקרים קבלנו אותם מזקנינו . והיודע איש אמונה . מהיום אלף שנה . והיו ערוכים ושמורים בלבנו . מקובלים איש מפי איש אצל יחידי

יחדי נאמינינו . ואני האחרונה שבהם ויש עלי להנחילם ולהורישם לזקן וחכם והנאמן שבמשפחתנו :
אמר בעל הגן אם אמת הדבר כאשר תאמרי למה זה עתה לא הצילוך . ומהפח אשר נלכדת בו לא שמרוך ולא הועילוך . אמרה הצפור דע כי אמרו החכמים כי הגזרה אשר גזרה . אין עצה לבטלה ולהסירה . ובאמת נגזר עלי שאלכד ולולא הדברים ההם היקרים בערכם . הנכבדים במעלתם . אשר בעבורם תהייני היית ממית אותי ומאבדני . אבל המדתך בהם . וחמלתך עליהם . שלא יאבדו ויתבטלו לנצח . כרין כל חכם ומשכיל הלא תמנעך מהשחית אותי . להציל נפשות נפשי ולהחיותי . והלא תראה אתה האדון . כי הם סבת הצלתי מהמות והאבדון :

וייטב הדבר בעיני בעל הגן ויאמן בה ויתאו מאד לשמעה . ויאמר לה אם כן פתחי פיך . ויאירו דבריך . ותפתח הצפור את פיה ותאמר . הסכת ושמע אתה האיש הטוב דבר זקננו עשמו משמרתו . בצוותו בניו ובני ביתו ובני בניו ובני משפחתו . ויאמר :

שיר קטור וראוי ומורכב ע"מ יחד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועת בדלת וכן בסוגר :

קְבוּ הַקְּבָצוּ אֲחִים וּבָנִים

וּשְׁמְעוּ נָא דְבַרִי הַנְּכוּנִים .

בְּיָדֵי אֵין זָהָב אוֹפִיר וְסַפִּיר

וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת וְשָׁנִים :

אֲבָל חֶכְמָה לְהִנְחִיל אוֹ-הֵבִי יֵשׁ

הֵבִי הַ-זֶּה יִקְרָה הֵיא מִפְּנִינִים :

דעו בני כי המלכים והפרתמים הגדולים והעצומים . ינחירו את בניהם נחלות . ויורישום ערים בצורות גדולות . דאוצרות כסף וזהב ומטמונים . וכלים מכלים שונים . וזולתם מבני אדם כלם ילכו ויסעו . ויעפו וייגעו . להניח ברכה אל ביתם איש איש בכל נפשו ובכל מאדו . כפי יכולתו והשגת ידו . ואני לא הנחתי לכם כי אם שלשה דברים אין בעולם מלד ושר . ולא מטמון ואוצר שיוכל לקנותם . ולשקול די ערכם . כי הם יותר יקרים ונכבדים מכלם . אם תאמינו בם תאכלו טובם . ואם תשלימו אתם תמצאו תועלתם וטובתם . כי הרפואות המצילות מהמות והצרעת ויתר התחלואים הקשים המשוונים לא יועילו אלא אחר זמן ארוך ושקידה רבה . זעתה הנה נא הטו אזנכם . שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם . שמעתי זקני אמר בנעם לשונו . כי שמעו זקננו . כי שלשה אלה הדברים נמצאו בתיבת שם הנביא בתוך נכבדי ספרינו הקוקה . על לוח מרגליות ירוקה . ועל הסדר הזה סדורים . בני אל תאנח על מה שאבד לך . בני לא

לא תבקש מה שלא תוכל להשיג. בני לא תאמין במה שלא יתכן להיות. שלשה אלה אין להם רמורה וערך. להשיג יקום אין נתיב ודרך. ואלו לא תכיר עתה פתאום תועלתם. אמר קודם זמן ארוך תגלה לך תפארתם :

ויהי כשמוע בעל הגן את הצפור. שמח מאד עד כי חדל לספור. וחשב כי מצא מציאה גדולה. וחמל עליה חמלה. וישמור את השבועה לבלתי יהרגה. ויעמוד בבריתו וישלחה. ותעף הצפור בקול זמיר. ותעל לה בראש אמיר : ותשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות בדלת וכן בסוגר :

הַיֵּשְׁמֵרוּ נָא אוֹהֲבֵי מַאִישׁ

כִּשְׁמֵרוּ מֵאֵשׁ כֵּעַל לֵב וְשָׁכַל כִּי כִּשְׁכָּלוּ נִכְרָ לֹאֵם לֹא יִשְׁמַע אֲזִיכֶם אֶךְ דַּבְּרוּ וְכו' :

לֵב כִּי בִשְׁכָּלוּ מֵה מְאֹד נִכְרָ אֶךְ דַּבְּרוּ עַד לֵב חֶסֶד לֵבָב כִּי יִתְאַמֵּן פְּתִי לְכָךְ דְּבָר :

ותקרא בקול גדול ותאמר. פתי נמהר. אלו ידעת מה שהנחת. בכית עליו כל ימך ונאנחת. אמר בעל הגן ומה הנחתי. אמרה הצפור אלו שהטתני כאשר השבת לעשות היית מוצא בכרסי מרגלית גדולה ונעימה. שעורה כביצת הנעמה. והיית מתע - בה כל ימך. מכל אשר היו לפניך. וכשמוע בעל הגן את דבר הצפור נפל ארצה משתומם ונעצב מרוב תוגתו על מה שעזב. ויתהזק מעט ויאמר לה שובי אלי הצפור הטובה ואשמרך כאשר ישמור איש עינו. ואחמול עליך כאשר יחמול איש על בנו. והוא היה חושב לפתותה ולהמיתה בשקר מאמרים. ובאלה הדברים. ותקרא לו הצפור : ותשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ ב' תנועות ויתד וב' תנועות ויתד וב' תנועות ויתד וב' תנועות בסוגר :

הוֹי בְּעֵינֵי עֵין וְלֹא יִרְאוּ וְהוֹי

סוֹי עַל הַאֲנָשִׁים שֵׁים לֶכֶס עֵינִים וְלֹא יִכְאוּ וַיֵּם לֶכֶס לִכְבוֹס וְלֹא יִכְוִו וְהוֹי לִי לִדְבַר אֵל אֲנָשִׁים כִּחְלוּ כִי אִינֶם שְׁמִים עַל לֵב לִכְבוֹן דָּבַר אֶךְ אֲכִרִי אֲנוֹשׁ וְכו' :

אֲנָשִׁי לְכָבוֹת מֵאֲנֹו קִדְעַת : אֹוֹי קִדְמֵדְבַר בָּם אֲבָל אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ דוֹבַר עָלַי אֲזֵן וְהִיא שׁוֹמֵעַת :

אזהר סכל. אינני רואה הויתך שומר עצתי שיעצתיך. ולא הועילוך דברי אשר שמתי בפוך. הלא אמרתי לך שלא תבקש מה שלא תוכל להשיג. ושלל תאנח על מה שאבד. ושלל תאמין מה שאין ראוי להאמין. הנך מבקשני. ושלל תוכל להשיגני. הנך נאנח על מה שאבד לך וברח. הנך מאמין במה שאין ראוי להאמין. כי תאמין שיהיה בכרסי אבן גדולה כשעור ביצת הנעמה. והיא גדולה מכל נופי כמה וכמה. ובאמת אתה בן המלך אומתך זאת יעשו האלילים בידיהם וחשבו כי האלילים

בן המלך והנזיר

האלילים בראום וישמרום שלא יגנבו . ויחשבו כי האלילים
 ישמרום וימצאו להם ממונם ויחשבו כי הם יעשרום . הלא
 תראה כי הם יאמינו במה שאין ראוי להאמין ויקרה להם מה
 שקרה לבעל הגן :

השער העשרים ושנים

זה השער לה' צדיקים יבאו בו

ויאמר בן המלך דע כי האלילים מעודי ועד היום הזה געלת
 נפשי בם ומאסתי אותם ונתיאשתי מטובם . איך
 הנידה נא לי מה שיסופר מן האמונה וסודותיה . למען ארניל
 נפשי ללכת בנתיבותיה . אמר הנזיר זה הכלל ידוע באמת כי
 האמונה תלויה בשני דברים . האחד מהם ידיעת האל בורא
 כל הנבראות בגאווה . והשנית לעשות רצונו . אמר בן המלך
 ואיך היא ידיעת האל יתברך . אמר הנזיר הלא תדע מדע
 באחדות וברחמים והיכולת על הכל . והעלוי למעלה מן הכל .
 אמר בן המלך ומה הוא המופת בזה . אמר הנזיר הלא תדע
 כי אתה עשית מלאכה שנסתר ממנה פועלה . באמת תעיד
 ותגזור הדין כי יש לה פועל . ותשפוט ותדין אותו כפי מה
 שתכיר ותראה מהכמת מלאכתו . תקון מה שהנהיג בכחו
 ויכלתו . אם כן התבונן מלכות האל יתברך וממשלתו . וקח
 מהם מופת עליו במה שתראה מיכלתו . ורחמיו ודקות חכמתו .
 והשבות אל לבבך כי כל נברא מודה ומעיד ומחזה . כי לא יתכן
 בשום פנים שתהיה ההנהגה ההיא בלא מנהיג ומצוה . ועל זה
 התבונן מלכות האל והנהגתו . כחו וגבורתו . במה שתראהו
 ממלאכותיו . מעשה אצבעותיו . ופליאות בריותיו . אשר כל
 נברא מודה כי אין מהם מי שידע ויבין למה . ואיך ובמה .
 כ"ש שיעשו כאחד מני אלף מעשה תקפו וגבורותיו ולהבדיל
 בין האור ובין החשך . וכי כחם וגבורתם חלושות ועיפות .
 כלות וספות . ונלאות מעשות כחם . מגלגלים סוככים וכוכבים
 מאירים ורוחות נושבות ועבים נעבדים . מגשימים וממטירים .
 ועצים וצמחים וצורות ותנועות קיץ וחרף וקור וחום . שמש
 וירח לילה ויום . כלם הם בהנהגת אדון אחד חי וקיים מנהיג
 חכם קדמון . ואמרו החכמים כי שאלו לפילוסוף ואמרו לו איה
 האל ענת בלב כל עוואל . אמרו לו ומתי היה . ענת ומתי לא
 היה . אמר המשורר

שיד קשור ועובר ומורכב ע"מ שתי תנעות ויחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנעות
 בדלת וכן בסוגר :

דַם כָּל סִכְלִים אֲזַמְרִים מְתִי
 הַיּוֹצֵרֶם הֵיחָהּ וְהוּא אֵיחָהּ :
 צֵא בְּקֶבֶד דּוֹרְשֵׁיו וַיִּשׁוּבוּ
 כָּלֵם אֵלַי שְׂרֵשֶׁם וְהוּא יֵהִיחָהּ :
 הִיחָהּ

מכתיב : אה
 חסר כאלים מהי כבורל
 סיס וכאי זס מקום הוא
 וחכיב להם כי הוא נמנה
 בלב דוכסיו והמס כלס יסוגר
 אל

כל סלחמה טכיא טרסס וכו' **היה וקעד יתהיה על פן**
 יכיה סיס וקעד וכו' :
נקרא פנים יתהיה אשר אהיה :

כל אלה הנמצאות יעידו על נפשם. שהם צריכים אל זולתם. ויש מהם מהזיק חוץ מנפשם. ויעבירם על תכלית שלמות הפעולה ברצונו ויריצם על קו דרכיהם. לא יסבו בלכתם. כמו שנעיד על מהלך הגלגלים עם גודל המרחק אשר בינינו ובינם. ואשר נדע באמת מהנהגת הנבראים השפלים מהתחלק צורתם והמונתם. והנזרך לכל אחד מהם אל המזון לכל אחד מהם יגיע די מחסורו כפי מה עינזור טאת הבורא הנזור והמקיים על פי תנועות גלגליו ומדרגותם כאשר יעידו הוכרי שמים. החוזים בכיכבים : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

ראו הבורערים בפעם בני איש
עלי תבך סכבוהו זבולים :
כבור עליו חמור סובב ואישים
פבדים יורדים פעם ועולים :

כאו נא כי חסי בער
 אשר על כעולס לרוב
 סמה בעושר וזכיל מככב חוטו
 ומוקף מכל טיב סוא כחמור
 אשר סוא סוכ סניצ לביר
 ומטולס סוא חינו יורד לסס
 ואכסיס מכוכדים פעס

יורדים ופעם עולים והמכל סוא מן סחמור אשר בחוך גלגל סכור דוכך וממיד עומד כמקומו וכבני הדלויס אשר סחכל מקיף את סגלגל יוכסיס שני בני חדס פעס וס עולס וס יורד ופעס לסיפך :

ובל אלו ידעו ידיעה ברורה. שאין אחד מהם שכרא עצמו. ולא ינהג דבר מכל דבריו. אבל הנהגתו הוא מזולתו. אשר הולידן והצכיהן. והוא היכול להשיבו לאין. כאשר נזר לוהוציאו ליש. ולהשיבו ליש. כאשר נזר לעשותו אין. ככל אשר יחפוץ. לא ימנעהו מונע. כי אין לו שני ואין עמו חבר ורע. כי לו לבדו מלכות הכל והכל אליו מודה ומשתחוה וכורע. ואין לכל דבר מהם לא היזק ולא תועלת אלא כפי רצונו יתברך. על כן כשיסופר הבורא יתברך יסופר בנמנעות לא במחויבות. בלתי האחדות לבדו כי המחויבות תקצר בס כל לשון. ויאבד כל רעיון ויסכלו הדעות. ויתבלבלו המחשבות. לעלות במדרגה ההיא הנמנעת בלב כל משכיל. ואל הפורץ הגדה הזה יצר רע השיאהו. לב הותל הטחו. אבל הנמנעות יוכל לספר בהם כל כשכיל יודע מה ידבר. ולא יטען בלשונו כי אין בזה גריעות בחקו יתברך ויתעלה על כל הגדה וספור :

אמר בן המלך אחרי אשר הידעתגי איך דרך ידיעתו יתברך. הודיעני נא דרכי רצונו וחפצו מברואיו. אמר הנזיר כלל רצון האל יתברך שתאהב לזולתך מה שתאהב לגפושך ותרהיק ממנו מה שתאהב להרהיק מנפשך. כי זה יושר והאנ ורצון האל ויושר :

ויאמר

בן המלך והנזיר השעה העשרים ושלושה

שאלת בן המלך על הנזירים . והנהגתם וענין אמונתם :

דיאמר בן המלך . כל עוד שאוסיף לשמוע פליליך אוסיף לתמוה וראוי אני שאתמה אם היו מאמונתך ודעתך וחכמתך האנשים אשר שמעתי עליהם . כי אבי שנאם ושרפם בלי חטאים ואשמות . ואם היו הנהגותיהם דומות . אמר הנזיר דע כי כן היו שלמים יותר ממני באמונתם וחכמתם ויושר הנהגתם . אמר בן המלך אם כן איך הסכימה דעת כל עם ועם מדינה ומדינה לשפוך עליהם חמה וחרון . בשנאה וקללה ורוע זכרון : אמר הנזיר אמת הסכימו כלם לשנוא ולקלל . אך רוע זכר אשר תמלל . מה יוכלו לומר במי שיצדק ולא יכזב . וידע ולא יסכל . ויועיל ולא יזיק ויתפלל ולא ינום . ויצום ולא יטעם . וישמח בהסרון ולא יפחידו ממנו בני אדם על ממונם ובתייהם . ועליהם ועל דומיהם . אמרו החכמים עת החרף עדין המאמין . כי קצרו ימיו ויצום . ויארכו לילותיו ויקום .

ואמר המשורר

שיר קשור ומורכב ע"ס יחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

בַּעַת קִיץ יִקְוֶינָה מֵאֲמִינִים
וְעַת חֶרֶף לְיִשְׂרָאֵל יִדְוֹת :
יִצְוֹמוּן כָּד יִמּוֹתָיו הַקְּצָרִים
וְיִקְוֹמוּ הַצֹּת לַיִל קְהוֹדוֹת :

ובאמת כי היו מכירים הזמן וערך מעלתו . והיו רואין סופו מתחלתו . ולא נפתו מהבליו . ולא נשאו בתעתוע עליליו . כי נתוכחו מזולתם אשר היו לפנייהם . ונוסרו מבלעדיהם . כאשר אמרו החכמים אם תבא לראות העולם אחריו . הבט אותו אחר זולתך : ואמר המשורר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"ס שתי תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד וב' תנועות ויחד בדלת וכן בסוגר :

אִם אֲחֵרֶיךָ תַחֲמוֹד קְרָאוֹת פָּנָי
תֵּבֵל וְאִיכָה הָאָנוּשׁ בּוֹ יַחְדָּיָה :
הַבֵּט אֲדָמָה אֲחֵרֵי זוּלָתְךָ
כִּי אֵת אֲשֶׁר הָיָה כְּבָר הוּא יִהְיֶיָה

אמר בן המלך ואיך הסכימה דעת כלם וסודם . להשמידם ולאבדם . ויתר העם הם ביניהם . משתנים במעשיהם ובעניניהם : אמר הנזיר אמרו כי הכלבים רבים במניניהם . משתנים בצבעם . ומיניהם נקבצו על גבלה אחת והיה כל אחד נושד בה חכו . ולוקח ממנה חלקו . עד אשר רבו איש

בן המלך והנזיר

את אוזיו בעבורה . וינצו על בשרה . ויראו מרחוק איש אחד
 אין איש אתו בא לקראתם הולך לבלאכתו . ויאמרו איש
 אל רעהו באמת לא יבא האיש ההוא לקראתנו . כי אם
 לקחת לו אשר בדינו . ויעזבו הנבלה . וילכו כלם על האיש
 בחמה גדולה . וידלגו עליו פתע פתאום ויהרגוהו ויקרעו כל
 בגדיו ויסחבוהו . והאיש העני לא היה דורש חכרתם ולא הפץ
 בם ובנבלתם . ואולי הם ראו גרותו עמם . וכי לא היה טמינם
 לא מהם ולא מהמונם . ותכבד עליהם חכרתו . ולא מצאו
 צוחה מעמו . כי אם בהפקד מקומו . ואתה בן המלך . דע כי
 הנבלה היא האדמה הנבלה . ומיני הכלבים הם עובדי
 האלילים אוכלי לחם העצבים . והאיש אשר אין לו הפץ
 בנבלתם . ונעל בם ובאהבתם . הוא בעל הדת אשר השליך
 העולם ופאם בו ונתקבצו עליו הסכלים ההם לנתוש ולנתוץ
 להאביר ולהרום . וברך הכס אחד בעת מותו את בניו ובני ביתו
 ואמר להם יברככם האל וישמרכם מקנאה ושנאה . דומות
 לשנאת כפר לבעל הדת : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ ב' חנועות ויתד וחנועה ויתד וב' חנועות ויתד וחנועות
 ויתד בדלת וב' חנועות ויתד וחנועה ויתד וב' חנועות ויתד וב' חנועות בסוגר :

מה קידיר פך אשר ספת ידירות ירי .	מה זה סיה לידיו כי
חשקו יקימון אזי הרם בעברתו :	כל אשר בניתי כוכב
ואני בעיניו פגור נחשב ומשקך כמו	ידיות מוכב השקי כו' וכוא
ספר אלהים בבית כופר בתורתו :	כרם אוחס בחרונו ואני
	צטיינו נחשב כנר וכנו ספר
	אלהים בבית סכופר אל
	שנא חוהו עד גאל :

השער העשרים וארבעה

מעלות השכל על הכסילות . ויתרון הדעה על ההוללות .

אמר בן המלך באמת שנית ושלשת ללמדני ולהועילני
 ולהודיעני מום עתידת אומתנו ואמונתם עד אשר
 הרחקתני לבל אקה אמונה שתהיה ידועת חסרים . אמר הנזיר
 דע בן המלך כי לא ירחב לך מקום מעמדך בלתי אמונה ולא
 תרחב לך האמונה בלתי השכל . אמר בן המלך ומה הוא הדבר
 שיצר על זה וירחיב הפכו : אמר הנזיר ההכמה עושר והעושר
 מרחב והכסילות עניות והעניות מצר . אמר בן המלך ומת
 הוא המצר הזה : אמר הנזיר הלא תראה כי הצר לך לבך
 עליך במה שתסכל על מה שתשאל ולא תקוה מרחב אלא
 בהשגת ההבנה בדבר ההוא . ואמר החכם אם יש דבר טוב
 מהחיים הוא השכל ואם יש דבר כמוהו הוא העושר . ואם יש
 דבר קשה מהמות הוא הכסילות . ואם יש דבר כמוהו הוא
 הדלות . ואמר אחר כל דבר שירבה יזול . אלא השכל כשירבת
 ייטר . ואמר אחר געם הצורה היופי החיצון . ונעם השכל
 היופי הסיצון :

ואמר

ואמר המשורר

קשור ועובד ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויהי כהתי תנועה ויתד ותנועה כדלת וכן בסוגר :

מתי שכל מתי דעה ישרה

שארוני בניב שפה ברורה :

המחיים בתבל טוב עניותים

תבונה מדיקר תבל יקרה :

הקמזהו בתבל יש עניותים

רכוש והון לאיש חיים ואורה :

היש כד מרכאב מות עניותים

אשר נפשו ביין סבלות שבורה :

הקמזהו בתבל יש עניותים

אשר משוב זמן ידו חסרה :

אנשי שכל ואנשי דע
ישרה שאלו חוסי בדעות
כשם ברורה אם יש חיים דבר
בעולם אשר הוא טוב מחיים
ואען חיים כי התנועה אשר
ניתן בלדס הוא חשוב יותר
מכל יקר חבל ושאלו חוסי
עוד אם יש דבר שיחיס
דומס לו ואען חוסי שסרכוס
וכון רב אשר לו שהוא חור
של חיים ושאלו חוסי עוד
הם מר ממוס ואען חוסי
שכוא שוטס וכוא ככור מחמס
יין בסכלוס הוא מר ממוס
אם יש דומס לו ואען חוסי
פעניות חכר מכל ידו חסרס
כוא דומס לשיטס :

וכל אשר שבהו הכמים השכל יגנו הכסילות עד אשר אמרו כי מעשה הזרון בחכמה ובדעת הוא יותר טוב מהשגת בכסילות. עד אשר יציל בעליו מפחד ופחת. ויעלהו מבאר ישת. כאשר קרא למשרת המלך. אמר בן המלך ואיך היה. אמר הנזיר אמרו כי מלך עז היה בעיר אחת. וכל איש מהמונן יחת. אין כפר לחמתו. ואין משיב גזרתו. ואחד ממשרתיו הקרובים אליו שם לאכול לפניו. ומרוב פוזותו נבעת מפניו. והטה הקערה ושפך ממנה מעט וחמת המלך בערה וידע העבד כי כלתה אליו הרעה. ולא ינצל כאף המלך וחרונו. ויקת הקערה ויהפכה לפניו ברוב זדונו ויוסף אף המלך להרות. ויצו את ראשו לכרות. ויאמר לו אוי לך הפתי הסבל מה זה אשר עשית הלא ידעת כי טובה השגנה הגדולה מהזרון הקטן. ואף כי שגנתך היתה נקלה מאד. והיית קרוב להנצל לעמוד לפני ולשרת :

ויאמר העבד ידעתי אדוני המלך כי אחת דתך להמית ואיש לא ינצל מעברתך. ועל עון לא תחמול. בקטן כגדול. על כן חמלתי על הודך. וחששתי לכבודך. פן יראה העם הזה מעוט עוני ורוב אכזריותך. ויבוזך בלבם ויחשבוך מקטני אמנה ולא יבטחו עוד בך ובאהבתך. ולא תכון אתה ומלכותך. וייטב מאד בעיני המלך וישך חרונו. ויתן לו מתן רב ויעבד על עוני. אמר בן המלך וגם אני ראיתי מי שיקוה המרחב בין המצר. וימצאהו. אני בטוח שאהיה אחד מהם בגזרת הצור. אמר הנזיר ובלבד שלא יגבר התרנגול עליך בחכמה ובינת כאשר קרה לאחד מבני הנדיבים. אמר בן המלך ואיך היה אמר הנזיר אמרו כי היה בארץ מרחקים חבר אחד למלך שלמה והיה מבקש אותו בכל שנה ושנה במקומו. והיה

המלך נותן לו מתנות לשאת עמו אל מולדתו ואך עמו ;
 ושנה אחד נשא אליו החבר ההוא מנחה יקרה . והיביל שי
 למורא . וכאשר רצה להפרד ממנו אמר המלך לתת לו מתנה גדולה
 בשובה ונחת . ויטאן לקחת . ויאמר לו אדוני המלך אינני רוצה
 במתנת ירך . כי תהלה לאל ולחסדיך כל טוב בידי גבר . יש
 לירב אין לי מחסור כל דבר . ואולם אם יש בנפש אדוני לגמול
 לעבדו טובות שלמות . ילמדני נא צפצוף העופות ושיחת
 הבהמת . אמר המלך דע אחי כי לא אמנע ממך בקשתך .
 ולא אקפוץ יד מעשות שאלתך . אבל הדבר אשר שאלת הוא
 סכנה גדולה ויש בו סוד צפון וענין טמון אם תספר דבר אחד
 ממה שתשמע מיד הכות יבוא אליך . ולא יושת כופר עליך .
 אמר החבר ויהי מה הודיעני מעט מחכמתך . ואני אהיה נזהר
 בעזרת השם במצותך . וכראות המלך רב הפצו ותשוקתו .
 מלא בדבר ההוא תאותו . וילך וישב אל בניו . ויהי יום אחד
 שהוא יושב עם אשתו . והנה השור אשר לו בא בין השדה
 ממלאכתו ויקשרהו אותו לצד החמור אשר בבית וישימו לפניו
 מספוא ולפני החמור לא נתן כי היה חולה :

ויאמר החמור אל השור . אחי איך שלומך וענינך עם אלה
 האנשים . אמר השור אחי הי אדוני אינני אלא בעמל
 כבוד ויגיעה גדולה . כל היום וכל הלילה . אמר החמור הלא
 אנקש לך סנות ואתן לך עצה איך תיטב לך . ותנוח מיניעתך
 ועמלך :

אמר השור אחי מי יתן והיה לבכך זה שלם עמי לרחם עלי
 ולהמול . ואני לא אטה מעצתך יטין ושמאל :

אמר החמור השם יודע כי בתם לבבי . ונקיון מחשבי .
 אני מדבר אליך . ועצתי שלא תאכל הלילה פה גם תבן
 גם מספוא . וכראות בעלינו כי לא תאכל . יאמר כי חולה
 אתה ויכול לא תוכל . ולא ייגעך ואז תנוח ותשקוט . וכמלך
 עוד לא יקוט . כמוני היום שקט . ונח וממלאכתי נרפיתי .
 בראותם כי נהליתי . ותיטב עצתו בעיני השור . ויעש ככל
 אשר צוה אליו החמור . ויקם האיש בעוד לילה וירא כי בעוד
 השור ישן הלך החמור אצל אבוסו . ואכל שם עד אשר מלא
 כרסו . וכשמוע האיש לשונם ובראות מעשה החמור ערמתו .
 תמה מאד ויפתח את נרונו . וימלא שחוק פיו ולשונו . ותאמר
 לו אשתו למה זה שחקת הלץ האכזר . הלא אין בינינו זר .
 זיאמר לה האיש זכור זכרתי לדבר מעסקי ועניני ושחקתי ;
זיהי בבקר וילך אל אבוס השור . וימצא שם המספוא אשר
 הניח החמור . ויאמר לנערו הנה השור גדל חליו וצירו
 לא יעשה היום מלאכה קח החמור במקומו . ויעבוד בעדו ובעד
 עצמו . ויהי לעת הערבים . וישב החמור יגע ורפה ידיים .
 ויאמר לו השור אחי השמעת ממני דבר מהדברים . לאלה
 האנשים האכזרים . אמר החמור שמעתי אומרים אם לא יאכל
 השור המספוא בלילה נשחטהו . ויהי לנו כי נאכלהו . וישמע
 השור ויחרד מאד . לדבריו וישם פיו על האבוס כארית על

מרפו . ולא הגביה ראשו עד אכלו כל המספוא , וישמע האיש את דברי החמור ותחבולותיו וישחק שחוק גדול . ותאמר לו אשתו כבר שחקת תמול . ואמרתי אולי מקרה הוא . ועתה שבת לשחוק ואין אתנו זר . באמת מתלוצצין אתה מטני או תראה בי ערות דבר . והנני נשבעתי באל כי לא תקרב אלי ולא תדבק בי עוד כאשר דבקת . עד שתניד לי האמת מדוע שחקת . ויאמר לה מהלה פניה באהבה וכבוד . החרישי אחותי לא יתכן לי להניד הסוד . אמרה האשה הנה אנכי נשבעתי באמת . שלא תראה פני עוד עד שתאמר לי האמת :

אמר האיש ידוע ידעתי . כי אם אומר לך הדבר הן גועתי אבדתי . אמרה האשה בי נשבעתי כי לא אשתה ואוכל . עד אשר אותך אפתה וגם אוכל :

אמר האיש הנה נפשי אמתך . שמתי פדותך . כי בחרתי למות ואל יכול ארצה אחד משעריך . כי מה הפצתי בביתי אחריו . ועתה הניח לי מעט ולשלום קוי . אצוה את ביתי אחרי כן אניד ככל אשר תצוי . ויקרא כל אוהביהם וקרוביהם לצות לפנייהם . ויהי לו בביתו כלב . ובצדו ככר לחם מושלך ובשר שמן וחלב . ולא רצה לאכול ולא גלה עליהם שיניו . מדאנתו על מות אדוניו . ויבא התרנגול אשר בבית ויקח הלחם עם הבשר ויאכל עם נשיו כל טוב לא חסר . ויקם הכלב לקראתו כארי . ויאמר לו אהה הנבל האכזרי . מה גדלה פריצותך . ומה מעט ענותנותך . אדוניך כפשע בינו ובין המות ואתה אוכל ושמה בקרב אהליו . ולא תדאג עליו :

אמר התרנגול אם אדוניך הוא פתי וסכל . מה יש בידי לעשות ומה זה אוכל . הלא אנכי יש לי עשר נשים אמשול בהם כחפצי ותאותי . אין אחת מהם שתמרה את פי מצותי . ואדוניך אין לו אלא אחת ולא יוכל למשול בה ולכבוש אותה וליסרה במשפט :

ויפתח התרנגול את פיו ויקרא

שיר קשור ומשובח ומורכב ע"פ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות בסוגר :

נִלְכַּד בַּיַד רֵשֶׁת בַּיַד אִישֵׁת הַיֵּשׁ

נלכד איש ביד אשתו

שכח מושלם עליו כיס

מכאוב כמאכזבו לזאם סס

לזקן וכו' :

רָעָה כְּאִשָּׁה מִן־שָׁלָה עַל גְּבֶר :

הַט אֶזְנֶךָ וְשִׁמַּע דְּקוֹל מוֹסֵר וְדַע

וְלִמַּד תְּבוּנוֹת מִדְּקָרִיאת גְּבֶר :

אמר הכלב ואיך יעשה . אמר התרנגול אלו היה לוקח עין עבה . ויכה אותה מכה רבה . אני אהיה לו ערב נאמן . שהיא תהלה פניו שלא יניד לה כל דבר בכל עת וזמן . וישמע האיש ויעש כן וינצל . אמר בן המלך מאת הנותן לשכוי בינת אני מיחל ומקוה . שלא תהיה מדרגתי פחותה ממדרגת התרנגול . על כן החכם הישר הוסיפה לי תועלת דעת ותועלת חכמה כי זאת מנוחתי עדי עד אותה אבקש :

ויאמר

השער החמישה ועשרים

במדרגת העולם הזה . הנקל והנבזה

ויאמר הנזיר דע אתה בן המלך כי לא יסור האדם אל הטוב ולא יסור מן הרע אלא בחכמה . אמר בן המלך את אשר תאמר הוא אמת וצדק . ואלו האמנתי כי תועלת החכמה והיוק הכסילות היה גורם זה לבד . לא הוספתי בחכמה שמחה . ולא בסכלות אנחה . אמר הנזיר דע אחי כי אחרית הדבר שתראה נמול לא ישינה האדם כי אם בחכמה ומעשה הטוב ועונש לא יהויב כי אם בסכלות ורוע המעשה :

אמר בן המלך אם כן הוסיפה לי שאמאם בעולם הזה הנמאם והגידה לי מה מדרגתו אצלך :

אמר הנזיר דע כי אני כשראיתי העולם מתהפך ומשתנה . וראיתי האדם בו ברוע הענין ומצאתי המנוחה מעומת והיניעה מרובה . וראיתי כי האדם אלו ינתן לו העולם כלו ונעימותו וכל מה שהתאוה הנפש בו ממיני הגאווה והכבוד וננזר עליו היות מזלו טוב ומצליח ושיהיה נכבד בין אנשי דורו ושלם באבריו ונשמר מאויביו וממקנאיו . ומשיג הפצו ומאוייו כל ימי חייו . לא יאריך ימים על ממלכתו יותר ממאה שנה . ובהגיעו לשמונים שנה ילבין שערו ויחשך אוזו . ינום לחו . וימר ריתו . ישתנו כל כחותיו ולא תערב לו שמחה וחברת רעים וחברים . ולא ישמע עוד בקול שרות ושדים . כאשר אמרו החכמים מי שהגיע לשמונים שנה נכאב בלי חלי . ואמרו עוד החולי זקנה סקרית . והזקנה חולי טבעי . ואמרו עוד הסות סוף החיים . והזקנה ספינה תקרב אל החוף . ואמרו בעלי המשלים . ג' אין להטרפואה . דלות שיתחבר עמו העצלות . ושנאה שתביאה הקנאות וחולי שתערב בו הזקנה : ואמר המשורר שיד קשור וראוי ומורכב ע"ס יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

שְׁלֶשָׁה אֵין צָרִי אֶל מַחְלָתָם

עָנִי בָנוּ יְדֵי עֲצָה זְבוּלוּ

וְשִׁנְאָה מִפְּנֵי קִנְיָה וּמִכְאוּב

אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָמֵי זְקָנָה גְבוּלוּ :

ואחר שילך האדם אל מקום אשר אין מנוס ממנו . אז ישוב מה שאצר וכנס מפוזר ומפורד . מה שסתם וחתם גלוי ונודע . ומה שנדר ובנה פרוץ ונחרב . ויאבד שמו וישכח זכרו . נכהו ישפל . וננהו יאפל :

וכאשר ראיתי כל מקובץ מפורד . וכל מקנה משולל . ולא ישאר כ"א יראת אל ומעשה היושר . ופעל הכשר . אשר לא ישדדהו שודד ולא ישחיתהו משויות . אז ראיתי לשום מנמתי עצתי ותאותי בעולם הבא . שאשים יתרוז בכבוד אשר יקנה

יקנה טובו. והמעשה אשר ישארו אותותיו לנצח. ולא סרתי מהם תמיד מהיות משתדל עליהם סיום דעתי אותם ונשקפו לי בעד חלון ההבנה ושכתי לעבדו באמונה. עבודת אבי שבשמים ולחנצל אליו ולהמלט עדין. ומאסתי ואחרי גוי השלכתי כל דבר זולתי. כפי כחי ויכלתי. וכל מי שהרגיל נפשו בעבודת האל ועמוי על מעשה הצדק יהיה חלקו עורף. וטובו ישא ק"ס. ותקותו עומדת לעד. לפי דעת החכמים בעלי הלכות הזכות אשר השיגו בטוב שכלם והכנתם. אמתת הדברים היקרים ובאו ער תכונתם :

השער הישיבה ועשרים

מוסר הנזיר תוכחותיו. ויתרון אדם על אדם במדותיו :

אמר הנזיר על כן בני אל ימנעך מהכבד בדברים אשר יקוה האדם גמולם ומהתעסק בהם. מעוט החכמים והמלמדים אותך להועיל. ולא תבוש ללמד מכל אדם. ואז השגת שיג זהצל תציל. כי אמר החכם קחה פנינים מן הים והזהב מן העפר והחכמה ממי שלמדה. ואמר אחר שאל מי שנסה הדברים. ויתן לך בחנם מה שקנה בדמים יקרים. ואמר המשורר :

שיר קשור ועובר ומורכב ע"ט יתר ושתי תנועות ויתר ותנועה בדלת וכן בסוגר :

דרוש חכמה ואר תביט למראה
בעליה וקומתו וצלמו :
וקחים בחור ימים טמונים
והזהב בתוך עפר ממומו :

דנוש ולמד חכמה מכל אדם ואל תביט אל סוף חיים חשוב לו לא ולא הוא יפס פואר סלא תראה כי כדולת וכוא חבן טוב לוקח ממקום שכל כי הוא עמוק בחול וגם זכב מעצר לוקח ועכ"ז חכם בהשינוהם :

ואזכר בני שמור נפשך מאד לבל תפרוץ הגדר במה שלא תדע. כי כבר אמרו החכמים כי הסכל מי שסכל ערכו. והמשכיל מי שעצר לשונו. ואמרו עוד כשירבה השכל ימעט הדבור. אמרו כי ארבעה דברים יצאו מפי ארבעה מלכים כאלו הם חצים מורים בקשת אחת :

אמר האחד מעולם לא נהמתי על מה שלא דברתי. ונחמתי על מה שדברתי פעמים רבות :

אמר השני יותר אני יכול להשיב אשר לא דברתי מאשר דברתי :

אמר השלישי כשדברתי בדבר ימשול בי. וכשלא אדבר בו אמשול עליו :

אמר הרביעי אתמה על מי שידבר דבר אם ישמע יזיק לו ואם לא ישמע לא יועילנו. והזכיה אדם אחד את בנו ואמר לו בני אל תרבה לדבר וימעט חטאך. ודע כי על כן נטעו בר שתי אזנים ולשון אחת שתשמע יותר משתדבב :

אמר

בן המלך והנזיר

ואמר המשורר

שיר קשור ומשובח ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

עצמך כאלו חשב בין בני אדם חסודים תנחך
 לשמעם ואל תפול לחוק דכריסם ואלו גם אני חנחך
 כך כי לואם ברא סקנ"ם לאו האדם נסה אחד למען ימעט דכורו ולא נסהים כמו כאלונים :

בְּשִׁבְתְּךָ בֵּין בְּנֵי מוֹסֵר לְשִׁמְעֵם
 הִיָּה בּוֹחֵר וְזֶה אֶבְחָר אֲנִי בְּךָ :
 הֲכִי אֶתָּה בְּאֲזֵנִים שְׁתִּים
 וְפֶה אֶחָד לְזֹאת תִּמְעִיט בְּנִיבְךָ .

ואתה בן המלך דע כי אתה בתוך עולם ההפך אשר יגבר השטן על אנשיו בתחבולותיו ונכלי מרמותיו וסבות תהפוכותיו. עד אשר יש מהם מי שיתחיל לשמוע ולהבין ויפתחו השטן לסור מדרכו הטובה ויתעצל ויתרשל ממה שהתחיל בו עד שתתבלבל דעתו ולא ישמע ולא יאזין. וישאר כבהמה כסוס כפרד אין הבין ויוציא מלבו אמונה חדשה. נפסדה ונשחתה. תוריד בעליה לבאר שחת ואש עד אבדון תאכל. ועל זה רמז החכם לתלמידיו במאמריו בני אל תהיו כנפה שמוציא הסלת וקולטת הפסוקת :

אמר בן המלך ישלם לך השם כפעלך החכם המצליח. ספרת נא לי אך הפעם איזהו הישר שבאדם. ואיזהו העול. ואיזהו הדעתן. ואיזהו השומטה. ואיזהו המצליח :

אמר הנזיר דע כי הישר שבאדם מי שפרע לנפשו חוקה. והעול מי שראה עול יושר ויושר עול. והדעתן מי שהכין צידתו לדרך קודם נסעו. והשומטה מי ששם הזמן כל מאוייו והאשמים מעשיו. והמצליח מי שכתבו האל וחתמו להי העולם הקיים :

אמר בן המלך ואיזהו האדם אשר נאות לו ההצלחה. אמר הנזיר עובד האל אשר לא יחטא :

אמר ומי הוא זה אשר ימעטו חטאיו. ענה הרודפים אחרי מצות האל :

אמר איזה דבר יותר שלם בעת בריאתו. ענה. היגון. כי כל דבר נולד קטן וילך הלוך וגדל. זולתי היגון שנולד גדול וילך הלוך וחדל. ואלו עמד על מה שהיה. הי' הורג מהרה :

אמר איזה דבר הוא יותר דומה לזמן. ענה הנחש כי הוא חלק במשושו וממית בסמו. והחרב כי תיטיב מראיתה. ותרע מכתה :

אמר ואיזה דבר יותר דומה להי האדם. ענה חלומות הישן. כאשר אמר החכם בני אדם בחייהם הם ישנים וכשימותו יקיצו. ואמר המשורר :

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

בְּנֵי אָדָם כְּצֵל עוֹבֵר יְמוֹתָם
 אֶבֶר כִּי כִּתְלוּם לֵיל שְׁנוֹתָם :
 ותנה

בן המלך והנזיר

ממ

וַהֲנִיחָהּ הֵם בְּחַיֵּיהֶם יְשָׁנִים

וַיַּעֲזְרוּ בְּמוֹתָם מִיִּשְׁנָתָם :

וַאֲמַר אַחַר תְּאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִתַּק תְּאוֹתָיו הוּא כְּמִים הַמְּלוּחִים
אֲשֶׁר כָּל מִי שִׁיּוּסִיף לְשִׁתּוֹת מֵהֶם יוֹסֵף צִמָּא . וְכִדְבֵשׁ
אֲשֶׁר לֹא יִפּוּ סֵם הַמּוֹת כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ יוֹמֵתֵק לַחֲכוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן
עַד־יֵאָבֵד . וְכִבְרַק אֲשֶׁר יֵאִיר מֵעַט וַיִּשְׁאַר הַהוֹלֵךְ לְאוֹרוֹ בַּחֲשָׁךְ
וְאַפְלָה . וְכַחֲלוֹם הַיֵּשֶׁן אֲשֶׁר יִשְׁמַחֵהוּ בְּנוֹמוֹ . וְכַהֲקִיצוֹ יִפְסַק הַשְּׁשׂוֹן :

וַאֲמַר הַמְּשׁוֹרֵר

פִּיר קֶשׁוֹר וְעוֹבֵר וּמֹרְכָב עִ"ם יִתֵּד וְשִׁתֵּי חֲנוּעוֹת וַיִּתֵּד וְשִׁתֵּי חֲנוּעוֹת וַיִּתֵּד
וְהַחֲנוּעָה בְּדִלָת וְכֵן בְּסוּגָר :

רְאוּ יָמִים כָּמוֹ יָמִים בְּהוֹסִיף

לְשִׁתּוֹת מֵהֶם אֲנֹשׁ יָמוֹת בְּצִמָּא :

וְכִדְבֵשׁ יֵשׁ בְּתוֹכּוֹ רֵאשׁ פְּהָנִים

בְּרֵאשׁ יִמְתֵּק וְאַחֲרֵי־כֵן מְהוֹמָה :

וְכִבְרַק מֵעַט יֵאִיר וְהוֹלֵךְ

לְאוֹרוֹ יִהְיֶה קוֹדֵר בְּחֻמָּה :

וְכַחֲלוֹם יִשְׁמַחֵהוּ עַלְיוֹ בְּעַלְיוֹ

וַיִּקְיָצוּ וְהֵנִיחָהּ אֵין מְאוּמָה :

אֲמַר בֶּן הַמֶּלֶךְ אֵיזֵהוּ הָאָדָם הַשְּׁלֵם בְּתִקְוֵן הַמְּדוּת . עֵנָה הַשְּׁלֵם
בְּמַעֲשֵׂה וְהַיּוֹדֵעַ בְּאַחֲרִית . אֲמַר הוֹדִיעַנִי הָאַחֲרִית הַהוּא
וְמִי אֱלֹה הַיּוֹדֵעִים אוֹתוֹ . עֵנָה הָאַחֲרִית הוּא הָעוֹלָם הַבֵּא
וְהַיּוֹדֵעִים אוֹתוֹ הֵם הַחֲכָמִים אֲשֶׁר חֲנַנְס הָאֵל לֵב מִבֵּין :

אֲמַר מִה הַמָּה הַמְּשִׁהִיתִים עֵנָה הַתְּאוּהָ וְהַטְּבַע הַנִּפְקָדִים עַל
הָאָדָם הֵם מְבִיאִים אוֹתוֹ לְמַחֲלָה וְכִלְיוֹן הַנּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ :

אֲמַר וְמִי הֵם הַחֲכָדִים יוֹתֵר בְּעֵינֵיךְ מִכָּל אֲשֶׁר אָמַרְתָּ . עֵנָה
הַמִּפְחָדִים מֵהָאֵל לְבָדוֹ וּמִתְבִּיִישִׁין מִמֶּנּוּ כֵּאלוֹ הוּא עִמָּם
תָּמִיד . וְאָמְרוּ הַחֲכָמִים יִרְאֵה הָאֵל לְעִזּוֹנוֹ עֲלֶיךָ וְהַתְּבִיִישׁ מִמֶּנּוּ
לְקִרְבוֹ עִסָךְ . וְאָמְרוּ עוֹד הַתְּבִיִישׁ מֵהָאֵל בְּסִתֵּר כִּמוֹ תְּתַבִּיִישׁ
מְבִרּוּאֵיוֹ בְּגִלּוֹי . וּבִרְךְ הַסִּיד אַחַד בְּנֵיו בְּשַׁעַת מוֹתוֹ וְאָמַר יְהִי
דְצוֹן שִׁיְהִיָּה מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בֶּשֶׁר וּדָם . וְאָמַר הַמְּשׁוֹרֵר

פִּיר קֶשׁוֹר וְעוֹבֵר וּמֹרְכָב עִ"ם יִתֵּד וְשִׁתֵּי חֲנוּעוֹת וַיִּתֵּד וְשִׁתֵּי חֲנוּעוֹת וַיִּתֵּד וְהַחֲנוּעָה
בְּדִרָת וְכֵן בְּסוּגָר :

הֵיָה תָּמִים וְאֵל תִּתְּקוֹר וְהַתְּדַרּוּשׁ

לְמַטָּה מִתְּוִמָּה יֵשׁ עַל מְרוֹמָךְ :

יִדָּא הָאֵל לְעִזּוֹ וְלְעִזּוֹ

וְהַבְּלָגָה לְקִרְבוֹ מִמְּקוֹמָךְ .

אֲחִי

בן המלך והנזיר

אמר בן המלך א"כ הגידה לי מה הוא הכח אשר חוק בן האל עבדיו לעשות עבודתו. ענה השכל והחכמה. והסבל והתקוה. ורוב הספור בגמול הטוב וכליון העולם הזה וקיום עולם הבא:

אמר איזהו הטוב שבטבעים. ענה מדות החסידים. אמר איזה דבר גובר באדם היבוע או השכל. או המוסר. ענה המוסר יתרון בשכל והטבע מקורם ונושאים:

אמר הודיעני והורני הדרך להנצל מן המדות הרעות. ענה בני לא תקח השכל להתגדר ולא ההכמה להתכבד. ולא האמונה לרמות ולא האמת לכזב. ולא הקשוט לנבל. ולא החדוד לקנא. ולא הדעת להשתגע ולא השיבה להתפאר. ואמרו החכמים אין רעה כשלשה. חבר בוגד. דיין שקר. וזקן זונה: ואמר המשורר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר:

אָחִי שְׁכַר הָיָה רָעָה בְּתַבָּל

פָּרַע קָם וּבָגַד בְּאַהוּבוֹ:

וּכְשׁוֹפֵט אֲשֶׁר יָמָה שְׁפָטִיו

וּכְזָקָן זָנוּת יָקַח לְבָבוֹ:

ואמרו כי זקן אחד היה שופט. ורצו לתת לו ממון רב להטות הדין. אמר להם השיבה אורי. ואני אבקש שאשרוף אורי באורי:

ואמר הנזיר ויאות שלא יגונה המעשה המון. ואם היה מאת הנבלים. ולא ישובח מעשה הנבלה ואם היה מאת הנכבדים ואנשי השם:

אמר בן המלך ומי הוא הראוי לשמות. אמר המוכיח הטוב: אמר ואי זו היא הגדולה שבתוכחות. אמר בקור קברי המתים. אמרו החכמים די בנסיונות מוסר מוסר. ובתהפוכות הימים תוכחה: ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועות ויתד בדלת וכן בסוגר:

הָיָה אָחִי לְבָב קְדָבְרִי פִי

אֶת אֲזַנְךָ וַיִּשְׁמַע וְאֵל תִּשְׁבַּח

נְמָה וְהוֹסֵר וּפָגְעִי יוֹם

אֶתְמוֹל זְכוֹר הַיּוֹם וְהוֹכַח

אמר ומי הוא יותר ראוי לבזות. ענה החכם העול. אמר מי הם יותר בעלי אמונה. ענה התמימים. אמר ומי הם התמימים. ענה הביישנים. אמר ומי הם הביישנים. אמר מי שיבוש מהאל כאלו רואהו. אמר אי זה דבר יותר קרוב מהשמים

מהשמים. ענה תפלת העשוק. אמר איזהו יותר רחוק מכל דבר. ענה עין החומד:

ואמרו החכמים שלש מדות בחומד. קוצף על מי שלא יחטא. בילי ממה שאין לו. דורש מה שלא יניע אכזו.

ואמר המשוור

שיר קשוו וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועות בדלת וכן בסוגר:

מתי לבב בחומד נחתנו אות
בדי חטא על אנוש יבעם ויקצוף
זכירי מראשן אין לו ויהיו
אשר ירחק להשיג ויכסוף:

מתי חנני לבב נחט
סימן בליט חמדן אחד
כי כואב כועס גם על חני
אשר לא חטא נגדו וגם כואב
קמטן על מעוס של אחרים
וחומד להשיג דבר רחוק
ממנו:

אמר אי זהו הגמול היותר רע. ענה חמת האל על הפוששים. אמר מי הוא יותר פושע. אמר הבוגד:

השער השבעה ועשרים

הבוגד ברעו הנאמן. ילכד ברשתו אשר טמן

ויאמר בן המלך. החכם הישר. אי זו היא הטובה ואי זו היא הרעה אשר אין חפץ בה. ענה דע כי מאוס בעולם הזה ובחור באחר היא הטובה. ובגידת האדם בבוטח בו היא הרעה. ומי שלא ישמר ממנה יקרהו כמו שקרה לשני הרמאים עם הסוחר. אמר בן המלך ואיך היה. אמר הנזיר אמרו כי היה סוחר בעל ממון רב ועושר גדול אשר לא יסופר. וילך בסחורתו מנוי אל גוי וממסלכה אל עם אחר. עד שבא לעיר אחת בתוך הבאים וישמעו אליו ב' אנשים חברים רמאים. ויאמרו איש אל אחיו ואיש אל רעהו. לכה נא ונתחברה עמו באהלו הבה נתחכמה לו. אולי נוכל לרמותו ולגנוב את לבבו. ונקח כספו וזהבו. ויקחו בידם כלי כסף וכלי זהב נפך ספיר זיהלם. וילכו עד אהל הסוחר ויקראו לו לשלום. ויתחברו עמו וישימו הכסף בידו ובחיקו. ויאכלו יחד וישתו ויצא איש לדרכו ולעסקו. ויאמר הרמאי האחד בלבו. למה אניה אני לחברי חלק בבית הזה ובכל אשר לי בו. טוב לי לטמון לשניהם פחד ופחת ופח גם את הכל אקח. וימהר לעשות מטעמים כאשר אהב חברו מלא אותם מר דרור ובשמים. וישם בהם סמים. וישא את האכל בשמחה ובששון. כי אמר יבא חברי ויאכל ויקראהו אסון. וכאשר השב הוא ברוע מעלליו. כן השב חברו עליו. ויעש ככל אשר עשה. כי ללכת בדרכי מרמותיו נסה. לא נפל דבר אחד מכל דבר. והכין כמטעמים אשר הכין חברו. ויבא אל אהלו. וימצא זבח חברו ותבשילו על המקום אשר הכין לו. ויטעם ממנו מעט וילך לדרכו בנפש אמלה. וימת בבה האכילה. וישב החבר הראשון וימצא תבשיל חברו מזומן נכון. ויושם לפניו לאכול הרחיב פיהו. ולא ידע

כי בנפשו הוא. אחרי כן יצא לבקש חברו והסוחר : להאכילם ולהמיתם מהר. ובהגיעו אל המקום אשר מת חברו. וימת גם הוא שם הדל ונבזה וכמות זה כן מת זה. והסוחר מרוב מוסרו ואמונתו. באהבתו וחמלתו. המתין אותם לאכול. עד אשר להתאפק עוד לא יכול. ויצא לבקשם וימצאם מתים. באחת המקומות או באחת הפחתים. ובראותו ענינם הבה אותו לבכו. ויבוקש הדבר וימצא כי בקשו לשלוח יד בו. וישב חסמם על ראשם. וינצל הסוחר וישאר לו כל קנינם ורכושם. זאת נחלת בעלי החמס והעולה עד עולם. וזה חלקם מכל עמלם. וישא הסוחר משלו ויאמר :

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יהד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

בְּהִישָׁגִים הִדְוַמוּ אֶת מִיֵּאוֹי

מִתֵּי דָמַיִם מִתֵּי קִנְיָה וְשִׁמְנָה :

בְּרִשְׁעִים חִדְשָׁבוּ כִּי צוּר עֵזְבִים

וְלֹא רָאָה עַמָּדִים אֵל אֲמוֹנָה :

וְעִבְרָתָם עָלֵיהֶם הִיא שְׁמוֹרָה

וּמָרָה תִּהְיֶה בְּאַחֲרוֹנָה :

אמר בן המלך אהה החכם התמים אחרי אשר החלות להראות את עבדך את גדל הכמתך ואת ידך. הוציאני מהמאסר הזה כגדל הסדך. ויען הנזיר לדחותו. ויאמר דע האל יצליחך ויורך. והיה שדי בצריך. כי כאשר יישר אותך בזה. כן יישיר ברחמי לצאתך מהמקום הזה. כי על כן נשאתי ממקומו אל מקום שכניך. הביאתי אליך. והציגני לפניך. והתכשר וייטב לבך. כי האל יתברך ויתעלה שבה השכל בעליו. וננה מי שהשכל לא השבין באהליו. כי בשכל תושג כל טובה. ולא תושג הטובה : לא בעבודת האל. ולא תשלם העבודה אלא באמונה. ואין אמונה אלא בחכמה. ואין חכמה אלא בהשתדלות. ואין השתדלות אלא בחפץ. ואין חפץ אלא ביראה. ואין יראה אלא בהאמנת נביא. ואין נביא אלא באותות. ואין אותות אלא במצות האל. ואין מצות האל אלא לבעלי העבודה :

ודע כי בכסילות תבא כל רעה. ואין רעה אלא בשקר. ואין שקר אלא בכפירה. ואין כפירה אלא במיעוט שכל. ואין מעוט שכל אלא בשכחה. ואין שכחה אלא במות. ואין מות אלא בנפשיות. והאמת הנכון אצל בעלי השכל ואנשי הדבבות. ולא יושגו אלה המדות הטובות. כי אם בנטיה מהתאוות המזיקות. ורוע המחשבות. על בן השמר מאד והזהר שלא תגבר עליך התאוה שתדמה בנפשך להבין דבר בראשית מחשבות ותחלת מאמרות. כי אם אחרי כמה דקדוקים וכמה חקירות. כי אמרו החכמים כל עת שאדם מבקש חכמה הוא משכיל

משכיל . וכשחשב כי השכיל . כבר סבל : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד וב' תנועות בדלת וכן בסוגר :

דע כי בעוד ידויש אנוש שכל
עד כך אנוש שכל העשיריהו :
אכן פחישבו כי מעיר בינות
לבש דעו כי אז הסירהו :

עד כן אל יפתוך בני רעיונך מהשתדל תמיד והרבה לעיין
והסיף לחשוב בכל למודך מחשבות . כי אריכות המחשבה
יותר טובה באהרית . מהמהירות בה . ואמרו ההכנים אריכות
העצה מבצר ההבטחה . והמהירות מפתח הנחמה . ואמרו
עוד רב המחשבה בטוב גורם להעשות . ורוב המחשבה ברע
גורם להנצל :

ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה בדלת וכן בסוגר :

בני הוסף בכל עת מחשבותך
ותישר גגדך אז פך ממלה :
ואם תהיה לטוב מחשבתך
אזי תוסף להוסף על תהקה :
ואם רעה אזי תשוב להטיב
ברב מחשבתך רוע פעקה :

היטער השמונה ועשרים

בענין השטן ורבותיו . וכלי מלחמותיו :

אמר בן המלך ולמה זה יסור האדם מנתיב היושר . ומי הוא זה ואי זה הוא אשר יקשור קשר רב קשר . ולהטותו מארח ונתיבה . להדר כו בדרך לא טובה . אמר הנזיר דע יצליחך האל כי השטן הוא אשר מלאו לבו להשטות . ומדרך הטובה אל הרעה להטות . אין מכורותיו ומולדותיו כי אם בלבבות . ובידו שלופות שתי הרבות . האחת ישים בלב האדם להאמין כי אין תועלת בהכמה . ויטהו מדרך הישר ומעבור במקומה . והשנית יטרידהו בהבלי העולם ותהפוכותיו . לעסוק בהנאותיו ותאותיו . אם יוכל להלהם בחרב הראשונה אז ינבר על כל בני עמו וינצה כל הנלהמים עמו . ואם לא אז ישלוף החרב השנית . ויחריר ויפריד וירגז ויפתה וגם יוכל . וההצלה משתי אלה התרבות שתי התחבולות :

הוא : שתדע כי כל מה שתאסוף ותכנוס בעולם הזה לא יועילוך ביום מהומה עם חסרון החכמה :
 והשנית שתשים כל שמהתך ומאוייך במעט מה שתקנה ממנה כל ימי הייך . ואמרו החכמים אין בעולם מועיל כחכמה אם ירצה בעליה העוה"ז ישיגנו עמה . ואם ירצה העולם הבא על אחת כמה וכמה . ואמרו עוד המלך ימשול על העם :

ואמרו עוד החכמים מי שינתן לו החכמה לא ידאג לאבדת כסף וזהב . ומי שינתן לו השלוחה וההשקט . לא ידאג לחברת הכאב והעמל . ותכלית החכמה השלוחה וההשקט . ותכלית הכסף והזהב הכאב והיגיעה . והבן זה ושמור אותו . כי אתה בבית אשר בעליו השטן ברוב תחבולותיו . ועניני מרמותיו . ומהאל נשאל להישירנו לעבודתו . כי אין הצלת ואין כח אלא בעזרתו :

השער התשעה ועשרים

בכבוד אב ואם ויראתם . וחיוב המלתם ועבודתם :

ויאמר בן המלך . דע אתה החכם כי מיום אשר נבקעו שערי ידירותך . ונמשכו עבותות אהבתך . עלי נעמו לנפשי מוסרך . ומתקו להכי משליך . כושל יקיטון מליך . ולא שמעתי ספיד דבר שלא אמצא בו מן הניל וההדוה . והתענוג והשלוחה מה שלא חשבתי למצוא בכל ימי עם אדם . מלבד דבר אחד אשר בכל עת שתזכירהו תרגיז נפשי ותחריד לבי . ותבהיל מאויי . ואמאם בהיי :

אמר הנזיר ומה הוא הדבר הזה . אמר בן המלך הדבר ההוא . מנעך אותי לצאת עמך וללכת אחרך . כי טוב לי לעזוב בעבורך . כל כבודי וגאוני . חילי והוני . אהבתי את אדני . אמר הנזיר מן הנראה בעיני כי לא אצטרך להצעות גדולות להודיעך השק לבבי ואמונתו אליך . כי בשומי מגמתו לבא מכנפות ארץ עדיך . ונכנסתי בין שני אריות בבואי למקום כעמך . יוכיחו ויעידו על יושר אהבתי . יבאו ויגידו צדקתי . וזה בעצמי שמני למנוע אותך לצאת עמי בחמלתי עליך . לא עלה בדעתי דעת אביך . ולבבו לא ינקה כל הנוגע בו . אמר בן המלך אנת כי אבי שבשמים . אליו אני מודה ומשתחוה אפים : וישא משלו ויאמר

שד קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי חנעות ויתד ושתי חנועות ויתד ושלש חנועות בדלת וכן בסוגר :

האל אשר מַדְד בְּשַׁעַל מַיִם

תִּכַּן בְּזֶרֶת מַרְחָבֵי שָׁמַיִם .

עָשָׂה מְשַׁרְתָּיו אִישׁ מְלַהֲמֵת גַּם

צִבְרַת פְּנֵף רוּחַ בְּתוֹךְ חִפְּנֵימָם :

תלת

בן המלך והנזיר

תָּדָה אֲדָמָה עַל בְּרִי מָה לְעֵמוּד
 לְעַד אֲבָל לֹא יוֹם וְלֹא יוֹמִים :
 וּבְמִאֲמָרוֹ הִדְשָׁחִקִים סוֹבְבִים
 רָצִים וְגַם שָׁבִים בְּלִי רִגְלִים :
 בָּרָא אֲנוּשׁ לְהִיּוֹת בְּעוֹלָמוֹ רֵאשׁ
 לְמִשׁוֹךְ בְּעוֹף בְּנֶפֶף וּבְדַגֵּי מַיִם :
 בְּרֵאוֹת בְּעֵינָיו מַעֲשֵׂה יָדָיו לוֹ
 לְשִׂאת לֵבָר לֵבָב עֵלְי כַפִּים :
 לוֹ אֶקְרָא אָבִי וּמוֹד כְּסֹאוֹ גַם
 אֹדָה וְלוֹ אִשְׁתַּחֲוֶיה אַפִּים :

אך מה שקראתו אבי. איננו אצלי כאשר השבתו. כי לא דרכי דרכיו ולא מחשבותי מחשבותיו. ומה אספר לך מאיש כאשר תדענו כאלו ילדתו. על כן כל עוד בי רוח אמאסנו. ובמעשי ידי אכעיסנו. ולא אשאר בעבורו לנוס ולצאת החוצה. ויהי מה ארוצה. אמר הנזיר אנא בני אל תגמול תחת טובה רעה. אל נא בני כי לא טובה השמועה. ואולם הטה אלי אונך ושמע הדבר היקר הזה כי לך נאה. פקה עיניך וראה. דע בני כי כבוד אבואם הוא יקר ומעולה מאד מחמלת היולדים על בנם. מפני כי חמלת היולדים על בנם הוא ממעשה הטבע כדי להשלים הגידול אשר אין בעולם בהמה ולא בעל חיים שלא ישתתף במעשה הזה אל החכם שבאדם. אכן כבוד הבן ליולדיו הוא ממעשה השכל לגמול להם מעט משובתם. ולשלם להם קצת קטן מחסדיהם מיגיעים ועמלים עליו. בשומם דמם וחלבם משתיו ומאכליו. אם כן באמת תנועת השכל היא יקרה ונכבדת מתנועת הטבע. וכל מי שיש בו רוח חיים באפיו זה' אחבו. יעלה הימים ההם על לבבו. וישים בין עיניו הענינים הנוראים אשר עברו עליו. ויקבל על עצמו החוב הגמור ההוא וישתדל בכל כחו ובכל יכולתו לפרוע ממנו רובו או קצתו. ויעבוד ביראה ופחד ויעמוד במורא גדול ורעדה לפני יולדיו. כאלו הוא עומד לפני אלהיו. תמיד לא יעבור ממצותם. יחפוץ בכל אשר יכיר הפצם ותאותם. ישמח ויגיל ישיש ויחדה כל אשר יוסיף לכבדם. ולהחזיק בידם. באהבתם ובחמלתם הוא גאלם. וינטלם וינשאם כל ימי עולם: וישא משלו ויאמר

שיר קשור ועובר ומורכב ע"מ יחד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועות בדלת וכן בסוגר:

בְּקִדְמָם אֹרְתָהּ פַּעַם אֲנוּשׁ עִם
 מַעֲטָ קָחַם וּמַיִם מְדַמְסֵבו
 חֵם יְקִדִים חֵם חֵם
 עֲלָמוֹ וַיִּתֵּן לֵךְ מַעֲטָ
 לַחֵם וּמַיִם מִסְלָחוֹ צוּלָה
 כִּי

כי לחמו הענוה והסנה כשם תלמכו ומס כטוב אשר יש לך לגמול לאביך ואמך אשר ממש האכינוך כדד וסחלנז מן הלכ שלכס :

עֵינַי רֹאשׁ אֶהְבֶּתְךָ תִּעֲלֶהוּ
וְאוֹתוֹ תִּעֲבֹד תָּמִיד בְּלִבּוֹ :
וְזֶה תִּגְמֹל לְאִישׁ הָאֲבִיקָךְ
דְּמֵי לִבּוֹ בְּעוֹדְךָ וַיִּחַלְבוּ :

וְכֵן מִי שֶׁהוּא הַפֶּךְ זֶה בֵּאֵמֶת הוּא נֹחֵשֵׁב כְּבִהְמָה . אֲשֶׁר בְּהַשְׁלִים גְּדוּלְיָהּ לֹא תִדַע אֲבִיָּה וְאֵמָה . לֹא תִכִּירֶם כְּדִין וְכַמְשַׁפֵּט . וְתִשְׁמֹן וְתִבְעֵט . עַד אֲשֶׁר לֹא תִבוֹשׁ וְלֹא תִשְׁמַר מֵהֶם מִהַמְּגוֹנָה שְׁבִתָּאוֹת . עַל כֵּן בְּנֵי הַלֵּילָה לֶךְ מֵהַדְּמוּת אֵלֵיהֶם וְלַעֲשׂוֹת כַּמַּעֲשִׂיהֶם . רַק כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ . לִמְעַן יֵאָרִיכוֹן יְמֵיךָ . וּבְרֵאוֹת אֲבִיךָ מִנְהַגֶיךָ . וְתִקּוֹן מִצְוֹתֶיךָ . וּבִשְׁמֵעוּ מוֹסְרֶיךָ וְתוֹכַחְוֹתֶיךָ . אֲוֹלֵי יִהְיֶה סִבָּה לִמְשַׁכּוֹ אַחֲרֶיךָ . וְיִרְאֶה בְּעֵינָיו וּלְבָבוֹ יִבִּין לְמִשׁוֹךְ גַּם הוּא אַחֲרָיו עֲדָתוֹ וּמִקְהֵלוֹ . וְשֶׁב וּרְפֵא לוֹ . כִּי בְּרֹב הָעֲבוּדָה יִתְקַן הָאָדָם הָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה וְהַמְּלַחָה . וְהוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה :

וַיְהִי כְּכֹלֹת הַנְּזִיר דְּבָרָיו וּמִשְׁלָיו . נִפְלַ בֶּן הַמֶּלֶךְ מִלֹּא קוֹמָתוֹ לְרַגְלָיו . וַיֹּאמֶר לוֹ הַטָּאֲתִי לֵה' אֱלֹהֶיךָ וְלֶךְ . הַנְּנִי עוֹשֶׂה כְּכֹל אֲשֶׁר תִּצְוֶנִי . אַחֲרַי כֵּן לֹא שֶׁב הַנְּזִיר מֵהֵיּוֹת מִשִּׁיב עַל כֵּן הַמֶּלֶךְ מוֹסְרָיו וְתוֹכַחְוֹתָיו עַד אֲשֶׁר הִבִּין וְהִשְׁכִּיל כֹּל מֵה שֶׁהֶעִירוֹ עָלָיו מַעַט מַעַט וְעַמַּד עַל כֹּל גְּבוּלָיו וַיִּסּוּדוּתָיו . מִצְוֹתָיו הַקּוֹתָיו וְתוֹרוֹתָיו :

וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵלֶךְ הַנְּזִיר אֶל מְלוֹנּוֹ . וְהִנִּיחַ בֶּן הַמֶּלֶךְ בְּמִקּוֹמוֹ . לִמְעַן יִלְמַד וַיִּרְגִּיל נַפְשׁוֹ לְכַדוֹ בִּינוֹ לְבִין עֲצֻמוֹ . וְכַאֲשֶׁר הִשְׁבַּח כִּי כִבֵּר נִפְתַּח לוֹ שַׁעְרֵי הַחִכְמָה . וְזָרַע בְּלִבּוֹ מִמִּיטָב זֶרַע שֶׁכֵּל וְעֵרַמָּה שֶׁב אֵלָיו לְבַקְרוֹ וּלְנִסּוֹתָיו . אִם הִסְפִּיק לוֹ מִדַּת חִבְרָה . אִו יִצְטַרֵּךְ עוֹד לְשִׁבְתָּ עִמּוֹ . לְהוֹסִיף לְלַמְדוֹ וְלִהְשָׁכִילוֹ וְלִהְחַכְּמוֹ . וַיִּמְצָאֵהוּ מִלֹּא חִכְמָה . כִּלִּיל דַּעַת וּמִזְמָה . כִּי הוֹסִיף עוֹד לִקַּח עַל מֵה שֶׁלְּמַדוֹ . וּמִלֹּא אֶת יָדוֹ . וַיִּתְמָה מְאֹד עַל חִפְצוֹ וְהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ . וְזִכּוֹת לְבָבוֹ וּבִהִירוֹתוֹ . אִז הַתְּאוּהַ הַנְּזִיר תְּאוּהַ לְהַפְרֵד מֵעַמּוֹ . לְלַכַּת לְדַרְכּוֹ לְשׁוֹב לְמִקּוֹמוֹ . לְהַפְּיִז וּלְדַרוֹשׁ עַל כֹּל הָאֲנָשִׁים . מִרֵּי נַפְשׁוֹת נְכוּכֵי לְבָבוֹת . תוֹעֵי נְתִיבוֹת . חִפְצִים לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים . וְלִרְאוֹת יָה נֶאֱרַץ הַחַיִּים . לוֹ תִמְצָא יָדוֹ לְפֹזַר עֲנֵנֵי הַסְּכָלוֹת מֵעַל עֵינֵיהֶם . וּלְפַתּוּחַ אֲזִנֵיהֶם . כַּאֲשֶׁר עָשָׂה עִם בֶּן הַמֶּלֶךְ . לְמֵה שֶׁהִיא מְקוּחַ בּוֹהַ מֵהַקְּרִבָּה לֹאֵל יִתְעַלָּה וּמִיִּרְל הַגְּמוּל הַטּוֹב מִמֶּנּוּ :

הַשַּׁעַר הַשְּׁלִישִׁים

צוואת הנזיר לבן המלך תוכחתו . וכה אמר בלכחו :

אָמַר הַנְּזִיר שָׁמַע אֶתְּהָ בֶּן הַמֶּלֶךְ . דַּע כִּי אֲנִי עֹבֵד נִרְצָה לְמֶלֶךְ . גּוֹמֵל עָלַי וְתִקּוֹתַי בּוֹ גְּדוּלָה וְאִיזוּמָה . וְתוֹחַלְתִּי מִמֶּנּוּ עֲצוּמָה . וְאֲנִי מְרֹוד תָּמִיד בְּעֲבוּדָתוֹ וּמִתְעַסֵּק בְּמִלְאַכְתּוֹ כִּשְׂאִשְׁלִי מִלְּאֵכָה אֶתְחִיל בְּאַחֲרֵת . כְּחוֹמֵר הַיוֹצֵר אֵשׁה בְּהַפְּשִׁיטוֹ צוֹרֵחַ יִלְבַּשׁ

ילבש אחרת . לא אעמוד בטל לעולם למה שיש בבטור מהפסד
 דלבבות הישרות • וחשכת ההבנות המאירות . וכבר השלמתי
 זנהלה לאל מה שהיה לך עלי מהחוב הגמור ופרעתי לך חק
 האמונה . והצלתי את נפשי וחיבתי את נפשך לך ואני אלך
 לדרכי . אולי הש״י ברחמיו אמר עוד לחברנו . וירום לרחמנו .
 ואתה בני ירא את ה' אלהיך ועבדהו בכל לבבך ושמור מה
 שהפקדתי בידך כאמונתו ויראתו . ואל תכבד בעיניך העבודה .
 ואל תקל לפניך הבטלה . ואל תראהו לפנים ממשול על תאותך .
 וכבוש את יצרך . והתמד השפלות והענוה בכל דרכיך :

אמר בן המלך איזו היא דרך השפלות והענוה : אמר הנזיר
 דע בני כי דרך השפלות הוא שיכבד האדם הגדול ממנו .
 ושיאהב מי שהוא כמוהו . וסירחם על מי שהוא למטה ממנו .
 ואמרו החכמים קח לך בני אדם כמו אב ואח ובן . כבד האב
 ואהוב האח ורחם על הבן : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנויות ויתד
 ותנועה בדלת וכן בסוגר :

חֶשׁוּב אָחִי בְּנֵי אָדָם כְּאָבוֹת
 כְּמוֹ אֲחִים כְּמוֹ בָּנִים יְחִידִים :
 פְּנֵי אָבוֹת בְּכָל כְּהָךְ תִּכְבֵּד
 אֶהֱב אֲחִים וְרַחֵם עַל יְקָרִים :

ואמרו מי שילבש הבלאות . וברגליו נעלות מטולאות . וירכב
 חמורו ויחלוב צאנו ויאכל עם בני ביתו ויתהבר עם
 מי שהוא תחתיו . ויודה אליו על המעט כמו על הרוב . הולך
 בדרך השפלות והענוה והשליך מעליו הגאווה . ואמרו בעלי
 הנסיונות כי שלשה דברים מביאין האדם לחרץ וכלה . ושלשת
 לריוח והצללה . ואולם המצילות הם היושר בחרון וברצון ויראת
 האל בסתר ובגלוי . והספוק בעוני ובעושר . ואולם המכלות
 הם הכילות המביא לנבלות . ורדוף התאוות . ונאות האדם
 בנפשו : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה
 בדלת וכן בסוגר .

מֵאֵד תִּהְיֶה עֲפַל רוּחַ וְאֵל נָא
 תְהִי הוֹדֵךְ בְּסוּד גַּאִים וְעַיִם :
 רֵאֵה אִזּוֹב אֲשֶׁר בִּקִּיר לְרוּחַ
 סֶעְרָה נָח וְהוּא שׁוֹבֵר אֲרָזִים :

אך דע בני כי הנאות במעשה הטוב יפול על שני פנים .
 האחת מביא לכל טוב והשנית מביא לכל רע . ואשר
 תביא לטוב הוא נאות האדם ברוב עשותו מה שייטיב לבבו
 וינעם לנפשו . עד אשר ישיאהו זה למעט בעיניו את כל אשר
 עשד

עשה ויוסיף לעשות כהנה וכהנה . ואשר תביא לרע היא גאות האדם במה שעשה עד שיגיע בעבורו אל התפארת והנאות ובקשת השררה עד אשר ישיאחו זה לרבות בעיניו מה שעשה וימנע מעשות טוב. על כן אל תיגע ואל תיעף לתת עצה לנפשך ונקה שכלך והפשיטהו מן המחשבות המושכות אותו והדיחהו מתלאות התאות למען יקר . בעיניו לנוס ממהפכת הסות אל רחוב ההצלה הגמורה אשר תביא בעליה אל ההבטחה ממהומת העולם הבא . וזכור בני ואל תשכח כי בהסב המלוכה אליך שתהיה חומל על עמך ומקרבים אליך ונומל חסדים אליהם ואז יאהבוך ותנבר ותעוז באהבתם כי אין המלך רק מי שימלוך בלבבות . ואמר החכם אתמה במי שיקנה העבדים בממונו . ולא יקנה בני חורין בלשונו . ועם כל זה ראוי הוא למלך שלא יהיה נח מאד פן יהשב לו להתרשלות ורפיון ומעוט השגחה . ושלא יהיה בעל כעס וחמה עזה פן יהשב לו לאכזריות . ומעוט המלה ורהמנות :

ואמרו החכמים כי מלך אחד היה עומד לפני רבו בשעת מותו ויאמר לו אהה החכם הורני וצוני אמר לו המלך המצליח השמיר שלא תהיה לח ותתעצר . ולא יבש ותשבר . ולא מתוק ותמצין . ולא מר ותמאס :

ושאלו לאחד מהמלכים אשר היה נכבד ואהוב מאד בעיני עמו מכל מלכי דורו . ואמרו לו במה זכית לאהבת עמך מכל דורך . אמר בשנאתי את האכזרים . ואהבתי את הישרים . זמחילתי בכל יכלתי . ורצוני בעת חמתי . ועשיתי משפט ואפילו מבני ביתי : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד והנועה בדלת וכן בסוגר :

בַּעַת קְשׁוֹר וְרֵאשִׁי בְּמִרְכָּב עִמִּי תְנוּעוֹת וַיְחַד וְשֵׁתִי תְנוּעוֹת וַיְחַד וְהַנוּעָה

מִתִּי חָמָס כְּפִיט תִּרְקַע וְתִדְוִק :

וְהִשְׁמֵר קֶךְ וְשִׁמּוֹר לְבָבְךָ :

לְבַב יִיר־אֶךְ נְקִי וְצַדִּיק :

בני כשיהיו לך אויבים אשר לא ימלט מהם כל מלך ושליט אל תוסיף . לדבר בעניניהם . ואל תרבה כעסך עמהם מן תעוררם בנאצריך . ותורם בדבריך להשמר מהצד אשר חיתה כונתך להרע להם ולהנקם מהם . ואמר החכם אף הכסיל במליו . ואף המשכיל במפעליו . ואמר חכם אחר . ראשית האף שגעון וסופו נחמה : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות בדלת וכן בסוגר :

בֹּא וְיַחְזֶה יוֹם גִּפְנֵשׁוֹ יַחַד

יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ עֵקֶשׁ פְּרָפִים :

ירים

יָדִים חֶסֶד קָבַב זְרוּעוֹתָיו
 אִישׁ לֵב מַעֵט יִקְרוּץ בְּעֵינָיִם :
 מִשְׁפִּיל בְּמַפְעָלָיו חֶרוֹן אַפּוֹ
 וַחֲרוֹן כָּסִיךְ בְּדַבַּר שְׁפָתָיִם :

וַאֲמַר חכם אחד יאות למלך שיתנהג עם אייביו על ארבע פנים : והם הנהת או הנדבה או התחבולה או גלוי האיבה כמו הצמח אשר תחלת רפואתו להניח כאבו ואם לא יועיל יבשלהו ואם לא יועיל ימעכהו ואם לא יועיל יכתשהו והוא אחרית הרפואה . בני כי תצא למלחמה על אויביך זכור לארוב אותם ולהתנהג עמם בתחבולה וערמה . כי בתחבולות תעשה לך מלחמה . ואם תוכל שים ביניהם איבה ושטנה או ישלמו לך מהם הפצ'ך . ותראה מהם מאוייך . כאשר קרה לאיש עם הדוב והחזיר : אמר בן המלך ואיך היה

אמר הנזיר אמרו כי איש אחד היה הולך בדרך ונכנס ביער אחד וישא עיניו וירא והנה דוב אחד וחזיר היער נצבים ביער והם לא ראוהו . ויחרד האיש מאד ויפחד מהם ויאמר בלבו באמת אם לא הועילני התחבולה בעת הזאת אין דרך להצילתי . וילך אצל אילן אחד ויעמוד אחריו וימשוך בקשת ויך את החזיר ויפן החזיר כה וכה ולא ראה כי אם הדוב וחשב כי הוא הכהו . וירץ לקראתו בחמה שפוכה ויקם הדוב כמו כן עליו ויכהו . ויכו האחד את האחד עד שפך דם עליהם וילך האיש לדרכו וינצל :

בני כשתקרא אנשים נכרים אל שולחנך . ללחום בלחם מעדנך . שכן דרך בני מלכים . התנהג עמם במדת המוסר ומתק חברה וערבות וכבודם מאד כי זה ממדת הנדיבות . וספר להם ושאל מהם והם יענוך אך לא מענייני אכילה פן יביישוך . כאשר קרה למלך אחד : אמר בן המלך ואיך היה .

אמר הנזיר אמרו כי באו אנשים נכרים ונכבדים מארץ רחוקה אל עיר אחת ויראם המלך ויקראם ללחם ובעוד שהיו אוכלים מטעמיהם ראה המלך שערה תלויה בלחם אחד מהם . ויאמר לו אהה האיש הנכרי השלך מפ'ך לחמך כי שער אחד צמח בו . ויחר אף האכסנאי : וישורר

שור קשור ייאו ומורכב ע"מ ב' תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד וב' תנועות ויחד בדלת וב' תנועות ויחד ושלוש תנועות בסוגר :

הוֹי כָּל רֵעֵבִים מִדְּמָרוֹר אֲכִלוּ וְכוּם
 לַעֲנָה שְׁתוּ הַחַת גְּבִיעֵי יַיִן :
 הִנֵּה גַפְיָיִכֶם עָנוּ בְּצוּם קָעַד וְאַל
 נָא תִקְחֶמוּ קָחַם אֲנוּשׁ רַע עֵינִי :

וַאֲמַר לִי כל זה תעטיק להביט באכילה . וירע עינך עליה עז אשר תראה . מהמרחק הרב הזה בהכנס שערות

אחת בפי . אל ירחם האל כל העומדים לפניך והיו באוכלי
 שלחנך . וילך לדרכו בחמה . וישאר המלך בבשת וכלימה :
 בני אל תהי מאמין בכל אדם עד שתנסהו ותבחנהו נסיון
 אחר נסיון ובהינה אחר בהינה . ואל יפתך שפת חלקות
 בנעם הגיוניו . ושים תמיד בין עיניך צואת החכם לבניו .
 באמרו בני אל תשיאכם ההכנעה כי כל אשר יוסיף הקשת
 להכנע נשבע להרע : ואמר המשורר

שיר קשור ומשובח ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד וארבע תנועות ויתד ושתי תנועות
 בדלת וכן בסוגר :

אָחִי בְּהַכְנֵעַ אִישׁ נְגִדָהּ נִפְיָךְ
 כָּנְנוּ שְׁמוֹר פֶּן יִשְׁלִיכְךָ בְּתוֹךְ אִשְׁפָּה :
 קִשְׁת כְּהוֹסִיף לָקֶף רֹאשׁ פְּאַגְמוֹן אֶז
 יוֹסִיף קְהָבִיא בְּמַעֵי אִישׁ בְּנֵי אִשְׁפָּה :

וצוה חכם אחד לבניו ואמר בני אל ישיאו אתכם התחנונים
 והבכי . כי כבר באו אחי יוסף אל אביהם בוכים וצועקי
 אחר אשר מכרוהו : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ שתי תנועות ויתד וארבע תנועות ויתד ושתי תנועות
 בדלת וכן בסוגר :

אֵל תִּתְאַמְּנוּ בְּדַבַּר פֶּךָ מְהִינן קוֹל
 וּבְמִדְחָלִיק שְׁפָה אֵל תִּבְטְחוּ בְּנֵים :
 זְכְרוּ אָחִי יוֹסֵף אַחַר מְכָרוֹהוּ
 בָּאוּ לְאֲבִיהוּ בְּבָכִי וְתַחֲנוּנֵים :

בני השמר ממרמת הנשים ובגידתם . ועניני תחבולותם . כי
 רבו מהשכותם . ודי בגנותם . אמר חכם אחד . לך אחרי
 אריות ונחשים . ולא אחר הנשים . ואמר אחר . יופי האדם בדעתו
 ודעת האשה ביפיה . ואמר אחר . הנשים הבלי השכן . ואמר
 אחר . הכילות זמך הלב והפתיות הם המדות הרעות שבאדם
 והם הטובות שבאשה . ואמר אחר . הנשים כלם רע . ורע מה
 שבהם מעוט הספוק מהם . ואמר אחר . האשה שמחת חדש .
 ואבל עולם . וראה חכם אחד אשה יפה יצאה ביום מועד ואמר
 לא יצאה זאת שתראה אלא שתראה . וראה אחד . ציד
 אחד מדבר עם אשה אחת . ואמר לו אתה הצייד השמר פן
 תהיה נצוד :

זאמרו כי סוחר אחד נכבד היה לו אשה יפה ואהב אותה
 מאד ותשא את עיניה לעבד אדוניה . וחשק גדול
 חשקתהו . ואהבת נפשה אהבתה . ואמרה לו ידידי אני מתפחדת
 פן יבא אדוניך פתאום עלתו . ויפסוק לעד הברתנו . על כן
 שמע לעצתי קח עץ אחד ועשה ממנו צורה כקומתי . עדי
 אהב תעדר עליה . וכמוני בגדי ישע תלבישה . ותשים אותה
 בכיתך

בביתך בחדר משכבך על מטתך . והיה כבוא אדוני ידעתי כי יבקשני . ולא ימצאני . ויצעק אליך וכי תשמענו לא תעננו ויעש כן . ויהי בהצות הלילה ויבקש את אשתו ולא מצאה . ויעבור עליו רוח קנאה . וילך נבהל עד החדר . אשר שם העבד עצור . וימצא הפתח סגור ויבט וירא הצלם עם העבד ישנים כשני חשוקים . ומתחבקים ונושקים . ויאמר לו אוי לך הכונד הסורד הגם לכבוש הנבירה עמי בבית . אמר העבד הלילה הנח היא בית אביה הלילה ואני עשיתי הצורה הזאת להיות לי לחברה תחת אשר הליתי פניך להשיאני ולא רציתי וינש אדוניו אליה . וירא הצורה והנה היא ככלה תעדה כליה . ויאמר לו . עבד נאמן מחול הטאתי וזדוני . ועבור על עוני . בחשבי עליך ועל רעיתי תמתי הרעה הגדולה הזאת . ואני מבקש ממך שלא תגלה אליה דברי באזניה . פן יהרה בעיניה בשמעה כי אני חשבתני כל רע על כושר מפעליה . ונעם עניניה . ובראותו גדל אמונתם . בטח לבו בחברתם . ולא נשמר עוד מהם . עד כשהיו ביחד שניהם . היה הושב כי הצלם הוא ולא יחוש אליהם . ויעמדו כן ימים רבים : ואמר המשורר

שיר קשור וראוי ומורכב ע"מ יחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות וית
ותנועה בדלת וכן בסוגר :

יְפִי אִשָּׁה לְבָבְךָ אֵל יַפְתָּה

וְרוּחַ תְּאֻוָּה אֵל יִרְדְּפָךָ

רֵאָה קִיָּיָה כְּנֵר לֵיךְ וְאִם לֹ

כְּנֵי תִקְרַב יְקוֹדוֹ יִשְׁדְּרְפָךָ :

ועתה בני לוי כי זכר הנשים לבד יבהל לבבי ושרעפי . והנני שולח את הזמורה לאפי . הייתי מספר לך מהם . מת שיוסיף להבטיחני שנאתך בהם . והצלתך מהם בעזר הצור ויהי כשמוע בן המלך את מאמר הנזיר וכי קרבו ימי רעתו . הם המה ימי פרידתו . זעק זעקה גדולה ויבך בכי גדול ויאמר לו . אנא אדוני איש האלהי . תיקר נא נפשך היקרה ונפש עבדך זה בעיניך ולא תסור מזה כי די לך בבל אשר ינעת ועמלת לעשות לך שם כיום הזה להחיות עם רב . ועתה זקנת ושבת ולא תוכל עוד לצאת ולבוא . ולטרוח ולשאת המשא הכבד אשר נשאת עד כה . לכן עמוד על עמך ותתענג על רב שלום ותשקוט ותנוח . ואני כל ימי אעבדך בלב שלם ונאמן ואכלכל את שיבתך . ואעשה לך עליה ודירה . מטה ושלחן וכסא ומנורה . לא תעשה כל מלאכה . כי אם לעבוד את ה' אלהיך

זשעור האחד ושלישים

המכניס נפשו במה שלא ידע . כקוץ מכאיב נפשו יודע :

ויאמר הנזיר ידעתי בן המלך כי לטובתי תדבר דבריך . אה

לי עליך • רק תשואות הן הן לך על מאמריך • ויודע
תעלומות לבבות • וחופש כל מצפוני הדרי מחשבות • הוא
יודע כי פרידתך קשה עלי מאד • ולולי יראת אבי שבשמים
לא המירותי חברתך בכל ערבה • ולא ההלפתי אהבתך בכל
אהבה • ואולם בעבודת אלהי עלי ובשליחותו אני הולך ומכתת
את רגלי • עד אשר לא תערב לנפשי כל מנוחה ולא תיטיב לי
זולתה כל הנחה • זאת מנוחתי עדי עד כי אהבתיה • פה אשב
כי אויתיה • וכבר אמרו החכמים כי המלאכה אשר גדל בה
האדם היא הראויה עליו להחזיק בה • לא אשר לא נכה ללכת
בנתיבה • פן יקרהו כאשר קרה לקוף • אמר בן המלך ואיך
היה • אמר הנזיר אמרו כי קוף אחד ראה ספר מהיר במלאכתו •
מספר לעצמו יחיד ואין איש אתו • ובלכת הספר לדרכו • בא
הקוף בתוך סכו • ויקח התער בימינו • ויעבירהו בגרונו • וימת :

ואמר המשורר

שיד קשור וראוי נסורכב ע"ם יחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד ותנועות
בדלת וכן בחוגר :

אָמַר לְכָסִיל בְּהַחִישׁ אֶת פְּעָלָיו

בְּלִי יִשְׁכַּח וַיִּרְבּוּ אֶת נַגְעָיו :

לְבַל יִמִּיר בְּסִכְלוֹ אֶת מְלֶאכְתּוֹ

וְאִם אֵין יִשּׁוּ סִכִּין בְּרוּעָיו •

זאיש אשר יעשה היום מלאכה אהת ומחר מלאכה אחרת
בירו נפשו הוא הורג • ויקרהו כאשר קרה לאורג • אמר
בן המלך ואיך היה • אמר הנזיר אמרו כי אורג אחד היה עני
מאד ולילה ויום היה מתעסק במלאכתו ומתפרנס ממנה הוא
וביתו • ויום אחד עשה בעירו חופה אחד מבני העשירים • ויבאו
לקול החופה ההוא המשהקים מכל עברים • וירא העני ההוא
אותם לבושים עדי עדיים • רוכבים על סוסים ופרדים • ולפניהם
שפחות ועבדים • כאשר היו מדברים ומכפרים בלשונותם •
במשליהם ובהידותם • היו כל העם שמחים בחברתם • ובבואם
לאכול ישימו לפניהם ממיטב המאכלים ומחלבתם • לא נגרע לעד
הקם • ובהמה שמן חלקם • ויאשר בלבו משפטיהם ומנהגיהם •
זיקנא למעוט עמלם ורוב תענוניהם • ויתאו מאד להיות מהם •
ובכלל שהקם וקלות' ראה אחד מהם אשר עלה במגדל רם הקוטה
גבוה המשים אמה • והפיל עצמו ממנו לארץ ויעמיד על רגליו
זילך לדרכו • ויתמהו כל רואיו כי ראו בו • את אשר לא ראו
עד כה • וייטב מאד בעיניהם ויתנו לו מתנות • ויוסף האורג
לחשוק במ ולאחזם • כי אמר באמת השחוק הוא טוב ונפלא
זלא יצטרך האדם בו להקדמות אחרות ולא לשום אדם בעולם •
אעשה כן גם אני ואפול על רגלי ויהנו לי מתנות כמוהו • ויעל
חפתי במגדל והפיל עצמו ממנו ויפול על ראשו ותשבר מפרקתו
וימת • ואולם נשאתי לך המשל הזה להודיעך ולהשכילך כי לא
יאזת

שאת לכל אדם להניח מלאכתו אשר עסק כל ימיו בה . וידעת
 לחמיר איתה . באשר לא נודע ולא נסה ללכת בה . ואני באמת
 החזקתי מימי ילדותי . לא ארפנה עד בא הליפתי :

השער השלישי ושנים

שאלת בן המלך בחלוקת העצמים . ופלאי תולדותם העצומים

בראות בן המלך כי לא יכול לו . ויחזק בכנף מעילו . ויאמר
 לו בי אדוני איש האלהים אחרי אשר תקרע לבבי להיות
 במכאובות פרידתך . ולא אדע מתי ירחם השם בתועלת חברתך .
 דחם נא על נפשי הנכאה . אשר לחכמתך צמאה . והאר עיני
 במאור תורתך . צרופה אמרתך . והודיעני סבת התחלק העצמים
 קצתם מקצתם בעצם ומעלה למען יהיה זה סלם אעלה בו
 זאניח אולתי ואנצל מתוך מוקשי . אמר הנזיר אלו רציתי לענות
 לכל דבריך . ידעתי כי לא אמצא לעד פדיון ממאסריך . כי
 מעינך מתנבר . ומלאכתך מרובה . ופועליך זרזים עד אשר לא
 יספיקו להם כל כלי . כי כבר הובשת מקורי . חחרבת יאורי .
 זאולם מהנשאר אתי אתן הפעם שאלתך . ואמלא בקשתך . ואחרי
 בן אלך אל מהלכי . והאלהים יצליח דרכי . ויאמר דע אתה ההומה
 לדעת דברי חפץ . כי לפי קירוב כל עצם מהשרש ולפי רחקו
 ממנו יהיה זכותו ועביו . מפני שכל מה שיהיה מהעצמים יותר
 קרוב מהשרש והמקור והיכלת והרצון . יהיה יותר בהיר ויותר
 זך ויותר אמת ברוח הקדש . מאשר יהיה הרחוק ממנו מן
 המקום ההוא . וכל מה שיוסיף מרחק . הוא יותר חלוש וחשוך
 זיותר רחוק . מרוח השכלי וקרוב אל הגשמיות הגמור . והנני
 מביא ראיה על אמתת דברי . ומהנראה תקח מופת על מה
 שאינו נראה . דע כי האש בעבור שהוא קרוב מהגלגל הוא
 יותר זך ונקי ובהיר מהרוח . והרוח כמו בן בהיותו קרוב אליו .
 יוסיף זכות וטהר על עצם המים . והמים כמו בן מן העפר . ועל
 זה הדרך יש לנו לדון עצם השכלים הנפרדים . כי יש שם מלאכים
 יוסיפו זכות ובהירות וזהר ונקיון ובכל שלם . על מלאכים אחרים
 ומעלה על מעלתם יותר מהאש עד הארץ . עד אשר יכלה אל
 האור השלם אשר אין אור עליו יתעלה :

השער השלישי ושנים

ענין הנפשות ומהותם . וסבת מעלת קצתם על קצתם :

זיוסף עוד בן המלך . ויאמר אדוני ואור רוהי אחרי אשר פתחת
 עיני מעורונם הוסיפה לי דברי חכמה ודעת . הודיעני
 אמתת הנפשות ומהותם . ובאיזה דבר אכיר את מותר האדם מן
 הכהמה . אמר הנזיר . דע כי אמרו החכמים כי מראשית הבריות
 היו שני עצמים שוטים . הא' הוא החומר הראשון הנושא לכל
 אחד הוא החומר ההיולי הראשון הנושא לכל הצורות הנקרא אצל
 החכמים והנכונים סוג הסונים . והשני הצורה המוקדמת למת
 שהוא

שהוא עמה ר"ל החכמה השלמה. אשר התחברה עם החיות
 נתקיים טבע השכל ונעשה השכל מין לה כי הוא מרכב ממנה ומן
 החיות. וכאשר נשלם טבע השכל יצא ממנו להבת אש ואור.
 בלהבת היוצא מן השמש כשיכה על זכוכית בבית אפל. ומהלהבת
 ההיא נעשתה הנפש המדברת. ויהי אורה ובהירותה פחות מאור
 השכל. בעבור כי אור השכל יותר קרוב אל הגבורה והיכולת
 והרצון. מבלתי שיקרהו צל חשך ענן וערפל שיעבהו ויחשיכהו.
 ואור הנפש כבד צלי אשר עבהו והחשיכהו. ועל כן נתחייבה
 הנפש השכלית והיתה צריכה אל הלימוד והזכרון. ואולם השכל
 לא ישיגנו סבלות כלל. כי אין בינו ובין הגבורה. דבר מפסיק.
 וכאשר נשלם טבע נפש המדברת. תצא ממנה שלהבת אחרת ואור
 נעשה מהם טבע הנפש החיונית. והיה אורה ובהירותה פחותה.
 כי היא מקבלת אורה מהנפש המדברת. לא מהשכל. ונדל אפלה
 ועביה. ועל זה נמנעה הלמוד וההבנה. והיתה מתנועעת ממשכת
 וחושבת. וזה לגדל המרהק אשר בינה ובין השכל. וכאשר נשלם
 טבע הנפש החיה תצא ממנו שלהבת כמו כן ונעשה כימנה טבע
 הנפש הצומחת. והיה אורה יותר אפל וחשך מהנפש החיונית.
 וזה ליתרון המרהק אשר בינה ובין האור הגמור ר"ל השכל.
 ולזה נתעבתה ונמנעה התנועה. והמשוש. ונפרדה בצמח והתולדה
 לבד. וכאשר נשלם טבע הנפש הצומחת יצאו ממנו טבעים
 אחרים למטה ממנו כמו המחצבים וזולתם. נמצא שהשכל מקור
 כל הטבעים. וממנו יפרדו והיו לכמה ראשים. לכן בני השמר
 מאד להשתדל להדבק בו. כי הוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו.
 על כן נאמר כי כל אור משולח ממאור כי ראשיתו יותר חזק
 מסופו. והחלק הבינוני לוקח משני הצדדין א"כ האור המשולח
 מהשכל יש לו שלש מדרגות. מדרגה עליונה קרובה מגבול השכל
 דבוקה באור הזך האמתי. ומדרגה תחתונה רחוקה מגבול השכל
 רמהאור האמתי. ומדרגה אמצעית בין שני הצדדים הנזכרים.
 ומה שהיה הנפש המדברת. אורה במדרגה העליונה קרוב מגבול
 השכל תהיה רוחנית קרובה מהשלמות. דומה לרוחות המלאכים
 בהשגת האמת ובהכרת מעלת הבורא והודאת יחידו. לעשות מח
 שיחייבהו השכל. וחשבה וההודאה והקדושה לבורא ברוך הוא
 וללכת בדרכי האמת והיושר. ומעשה הצדקה תמיד כנפשות
 החסידים והנביאים. ומה שהיה מהנפש אורה מדרגה התחתונה.
 רחוקה מהאור האמיתי. תתחייב הסבלות למאוס בטוב. ולנטות
 מהאמת ולבחור בשקר. ולהחזיק בתאות הגשמיות הרעות
 הפהתות. ומה שהיה ממנה במדרגה האמצעית תהיה לוקחת משני
 הצדדים כאשר זכרנו במדה במשקל. ותוסיף פעמים וההסר לפי
 רוב נטיות אורה מהדרך השוה אל אחד מהצדדים ולפי מעט
 נטותו. ואולם הנפש החיה מה שיהיה ממנה במדרגה העליונה
 קרובה מגבול הנפש המדברת יהיה שלם בחושיו עם קצת הכנת
 עד אשר ידמה לאדם בקצת מה שיראה וישמע כמו העוף הנכרא
 בפ"אני וגולתו אשר יעשה מה שיראה וישמע. ומה שיהיה ממנה

במדרגה תחתונה מנבול הנפש הצומחת . יהיה פחות בשלמותו
 וגשמו עבה . קרוב מטבע הצמחים . ולזה נמנעו ממנו החושים
 כלם אלא הוש המשוש כמו אל צר"ף ומיני התולעים . כי יש
 להם חוש המשוש . והקרו: מהחוש הטבעי הנמצא בצמחים .
 כי הצמחים יש להם חוש טבעי . והאות כי יקבלו המים
 המתוקים . והארץ הטובה המעובדת . ויקוצו מפני המים
 המלוחים והארץ הנפריתית והנטרוניית . ומה שיהיה ממנה
 במדרגה האמצעית יהיה לוקה משני הצדדים ויוסיף ויחסר לפי
 נטותו מדרך השוה . ואם יהיה הדרך השוה במדה יהיה לח
 מן החושים עם חוש המשוש אשר למיני התולעים שזכרנו .
 חוש הטעם . והריח והשמע . ויחסר חוש הראות כי הוא יותר
 זך ונקי משאר החושים . ואם יהיה נוטה מהמדרגה הבינונית
 אל העליונה יהיה יותר שלם ויהיה לו מן החושים תוספת על
 מה שקדם זכרם . חוש הראות כמו הדג כי יש לו החוש הזה .
 אבל הוא בו חלוש מאד בלתי שלם עד שלא ישיג מהצבעים
 אלא הלובן והשחרות . והסבה על זה כי אין לו עפעפים יכסת
 בהם עיניו ויקבצו העור עליהם להתחזק ולהשיג הצבעים על
 אמתתם . והמופת על זה כמו אנחנו . נמצא האדם כשיתמיד
 לפתוח עיניו ולא יסגור עפעפיו יתפרדו חלקי האור . הרואת
 בכח האור אשר בחוץ ויתבלבל ראיתו ויביט כל הצבעים בצבע
 אחד ואם יוסיף לנטות ולהתקרב אל המדרגה העליונה יהיה
 עוד יותר שלם וחזק בחושיו ויהיה לו משלמות החושים כח
 ההליכה ועפירות כמו הסוס ודומיהם . אם יוסיף לנטות עוד
 מזה נגד המדרגה העליונה . ויהיה לו קצת הבנה . יעשה בה רוב
 סמעשי האדם מההליכה והלקיחה כמו הקוף . ויתר מה
 שיתדמה אל האדם באכילתו ושבתו וברוב מעשיו . ואולם
 הנפש הצומחת מה שיהיה ממנה ממדרגת העליונה מנבול הנפש
 החיה יהיה יותר בהיר וטוב . וזד הצבע מרוקח הריח וזה
 סבואר . כי מה שיהיה מהצמחים בצבע אשר זכרנו יהיה אות
 על רוב פעולות הנפש ההיא בו . ויתכן עם זה שיתחלף זה
 בצמחים עד שיהיה לו ריח מרוקח וצבע משונה . או צבע נאח
 זריח מגונה . ויורה על אמצעות כח הנפש בחזק ובחולשת .
 ויתחלף זה ויצא מן המדרגה האמצעית אל אחד הצדדים ע"פ
 האמצעיים אשר בין המדרגה הבינונית והצדדים

השער הארבעה ושלשים

כבאר שמחת הנפש . בצאתה מטיפ ורפש .

הנה נא אחרי אשר החלתי והנעתי עד כה אין לי כח ורשות
 לעזוב הדבר ולהניחו . פן אהיה הורם הבנינים . ומשחית
 הענינים . האלה היקרים מפנינים . ומבלה אותם . כי כל התחלת
 צדיך אל התכלית ולולא התכלית לא היתה התחלה . כאשר
 יתבאר זה במופת . על כן בנוס רעיונך וקבץ את נפשך ושמע

חבל באמת וראה מדברי כי הנפש לא תפסד כי ההפסד יקרה על ג' דרכים. האחד על דרך הכליון כצמחים אשר יבשו מאליהם. וכמים אשר הם הולכים ומתמעטים וכלים כמו כן מאליהם. והשני על דרך פזור הנקבץ כבית אשר יהרס וככלי אשר ישבר. והשלישי על דרך העתקת דבר אל דבר אחר כהעתק המרובע אל העגול כשיעשה מנושאה הצורה העגולה. וכל אחד מאלה השלשה לא יפול אלא בגוף או במה שקיומו בגוף. והנפש איננה גוף שתכלה ותמס. או יתפזרו נקבציה. ואיננה מקרה שתבטל בהתחדש דבר זולתה מנושאה. וא"כ שהנפש איננה גוף ראוי הוא שיתבאר שאין לה יגון ואנחה כי אם בהיותה בגוף. וכשתפרד ממנה תהיה אז חזקה ויכולה במעשיה. והאות והמופת בזה כי אנחנו כשנרצה להבין דבר קשה ועמוק תתקבץ הנפש אל עצמה. ותשלך ממנה החושים הגופיים כלם עד אשר חשוב כאלו נפרד מהם. ואז תבין ותשכיל ותוציא מהדברים העמוקים הקשים כל מה שתרצה כמו הנביאים כשתנוח עליהם הרוח היתה נפשם מתקבצר לעצמה והיתה משלכת ממנה כל החושים הגופיים ובורתח מהם עד שלא ישאר בהם כח לעמוד והיו נופלים ומודעזעים. ואז היתה מכרעת ויודעת ומשנת מהענינים הנוראים והנפלאים בפעם אחת מה שלא היתה יכולה קודם זה באלף שנים. אם כן כבר נתבאר לנו כי הנפש כשתפרד מהגוף אז היא שלמה חכמה בהירה מאירה. יודעת ומכירה:

אמר בן המלך. כי אדוני איש האלהים אחרי אשר הועלתני ויישרתני ועוררתני לידיעת הנפשות. אמצא הן בעיניך והודיעני נא אך הפעם נפש האדם מה יהיה תגמולה. על טוב מפעליה. וענשה על רוע מעלליה. למען יהיה לי זה דרך לבחור בחיים:

אמר הנזיר הנני נשבע בנומל עלי טובות. ובורא נפשות רבות. שלא נשאר דבר אצלי שלא גליתים לך בהערה או בספור. ברמיזה או בדבור. מלבד הדבר הנכבד הזה אשר אתה שואל שהוא סוד הסודות. וסוד הסודות לא אנלהו לך עד שתבטיחני. שלא תאחרני. אחרי העמידתי אותך עליו:
אמר בן המלך כי אין עצה עוד לאחרו. ואחרי אשר נודד נדרו. לא יחל דברו. ויאמר לו אדוני באמת אני יודע ומכיר. כי יש לי חוב גדול ונזיר. עד אשר חייבתני בכבודך והדורך יותר מאד מאבי. כי הוא סבת היי הכלים. ואתה סבת היי הקיימים העומדים. וישבע לו בוכה ונאנת. כי וועף. עצב ומתאבל ככל אשר צוהו:

היטעור החמטה ושלשים

גמול הנפש וענשה, אחרי הפרדה מגופה, ושובה אל שרשה.

אמר הנזיר דע יצליחך אלהים כי אמרו החכמים הקדמונים: תנפש המדברת כשתרשי ונתעמוד על אמתת הענינים ותמנה

ותפחר מחלאת העולם הזה ולא תתנאל מתאותיו הרעות
 המגוננות. ותעשה מה שיחייבהו האמת. תהיה אז ראויה
 לקבל שכרה ותלך נכח עולם השכל. והחזיקה והניעה אל
 האור הנברא מהגבורה. ונגהו הזך וזיוו הטהור. וחכמתו
 השלמה. אשר ממנה לוקחה. ותתענג מאשר תבין ותשכיל.
 והענג ההוא לא ענג מאכל. משתה ושאר תענוגות הנוף אלא
 שמת הנפש במה שתשוב ותראה ותשמע. זה הכלל ענג
 אין בינו ובין ענג אחר שום שתוף כלל אלא בשם בלבד.
 והנפש החוטאת כשלא תתישר ותתנקה מטנוף העולם הזה
 ותאותיו המאבדות כל טובה ותענוגיו הסמציאים כל רעה.
 ולא תעשה במה שיחייבהו האמת ולא תעמוד עליו. תהיה אז
 ראויה להיות גולה וסורה. מעולם השכל. רחוקה מאור בוראה.
 וזיוו ומרב טובתו הצפונה ליראיו. ותעמוד אכלה ושוממה
 מתחברת עם האש הנולד מכה תנועת הגלגל לא תניחנה לעבור
 אל הטוב הגדול תסוב עמו בסביבו הולכת נבוכה. משתוקקה
 ומתאוה. רעבה גם צמאה למצוא דרך פרוצה. לעבור אל
 ארצה. ולשוב אל מקומה ואל מולדתה ועמה. כאיש אשר נסע
 מביתו מאחיו מבניו ומאשתו. מקרוביו וממשפחתו. ועמד זמן
 ארוך בנדוד ההוא. וכאשר שב ממסעיו וקרב לארצו.
 ולמחוז הפצו. אחרי אשר עבר ימים ונהרות. וכמה יערים
 ובמה מדברות. והיה בתכלית החשוקה. והתאוה הגדולה
 והחזקה. לבא אל מקומו ואל ארצו. ולנוח בתוך מעונו ורבעו.
 בנו לפניו נדרים. וסגרו לפניו השערים. ולא יניחוהו לעבור
 ויקרא ולא יענה. ויעמוד מחוץ למחנה. ברעב ובצמא ובחסר
 כל. לחרב ביום ולקרה בלילה. מפחד בכל רגע ובכל שעה
 מוזאבים ואריות ומכל היה רעה. וילך נבוך ומבוהל במבוכה
 ומהומה. אולי ימצא להחבא לנוס שמה. ויבכה ויסתער וימרר
 ויתאבל. וישתומם על הטובה היתרה אשר אבד. והרעה
 השלמה אשר מצא. וכשתלך הנפש אל כמו זה הענין די לח
 העגש ונמול רע וחלק לא טוב. ואש תוקד בת תמיד לא
 תכבה. יצילך האל מכמו זאת הנכש. ויחלק לך עם הנפש
 העומדת בסודו. המהזקת בידו. כי היא בתכלית הכבוד.
 ויהי ככלות הנזיר את דבריו. והפסיק משליו ומזמריו. נבקעו
 מעינות בן המלך ולא שקטו ולא נחו. וארבות דמעותיו
 נפתחו. ויפול על רגליו. וישם פיו תחת כפות רגליו. ויאמר
 אבי אבי ואור נפשי. רכבי ופרשי. אוי כי הנפרד ממך נפרד
 מכל מאוייו. והפורש ממך פורש מחייו. ואמר לו שמעתי אדוני
 פעמים רבות קראתני בן המלך. ואינני בעיני לא מלך ולא בן
 מלך כי אני עבד בן עבד. נרצע בן נרצע. עד אשר הנדיל
 השי"ת עלי הסדו וישלך אלי לתת לי את עול מלכותו
 ולהורישני עבודתו ויראתו. ואתה ברהמיך נשאתני ביושר מכל
 דרכי היושר והכשרון והבירות מעלי לבוש העורון. מה גדל
 חסדך. ומה עצום טובך אצלי. עד אשר נבהל רעיוני ותקצר
 לשוני

לשוני . ויחסר הגיוני . להגיד אחד מני אלף הסדיך . ומתנות ידיך . ישלם לך השם כפעליך . וישיב אל היקך כמעלליך . אם תעמוד עמך לי ששון ושמחה מכל עבריך . ואם תרחק גדוד אל ירחיק האל זכרך :

אחר כן נפלו איש על צוארי אחיו ויחבקו וינשקו איש את רעהו . ויבכו בכי גדול עד אשר כרת הבכי קשר דבורם ושיחם . ולא הנחם השב רוחם . ויפרדו על זה הענין איש מעל אחיו . וילך הנזיר לדרכו . לעשות מלאכתו וצרכו . וישאר בן המלך אחריו בוכה ודואג . נוהם ושואג . הומה ושואף . מר וזעף . ימים רבים . המקום ברחמיו הרבים . יקבץ וישיב על שער בת רבים . יהודה וישראל הברים :

ש"ד קשור וראוי ומורכב ע"מ ב' תנועות ויתד וב' תנועות ויתד וב' תנועות גדלת ויתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות ויתד ושלוש תנועות בסוגר :

נְתִיחָמָה כִּי אֶחָרָיו אֵלֶיךָ

אֲבָל מִיָּהָר פִּינְמִי וְרָאִי אֶחָדָתִי .
 לֹא נִתְקַוֶּה סוּד חַי מְדַבֵּר מֵת
 וְלֹא נוֹדַע צְפוּנוֹ אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי :

תם ונשרם

מלחמת החכמה והעושר (*)

ספר הנקרא מלך רב , ועניניו נחמדים מזהב ומפז רב , סדורים לקו האמת והיושר . במלחמת החכמה והעושר . להראות העמים והשרים , וכל עוברים ושבים , אי זה יכשר הזה או זה , או שניהם כאחד טובים :

אזדה כי התכונות היקרות , כבר בנהו והביאו שערות . ואין דורש , ואין להן מבקש . כאלו על בעלים הן אסורות המאז הן בתולות או גרושות . בנש או אלמנות היות צרורות , אשר כל

(*) מהזר ספר , מלחמת החכמה והעושר . הנקרא ג"כ נשם . מלך רב , הוא הכתוב יתורה כ"ד יתק צ"ב כתי הלוי ונדלם כלשונם .